
**”Mä olen tämmönen, koska meidät on eri tavalla kasvatettu”
Naisten elämää Somaliassa ennen pakolaisuutta**

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2016

Tiia Mäkinen

HÄMEENLINNA

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipedagoginen sosiaalityö

Tekijä

Tiia Mäkinen

Vuosi 2016

Työn nimi

”Mä olen tämmönen, koska meidät on eri tavalla kasvatettu”
Naisten elämää Somaliassa ennen pakolaisuutta

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa ja lisätä tietoa siitä, millaista nuorten somalialaisten naisten elämä on ollut Somaliassa ennen heidän Suomeen tuloaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli saadun tiedon perusteella kasvattaa ymmärrystä somalialaisia maahanmuuttajia kohtaan ja oppia tuntemaan heidän taustansa, joka hyödyttäisi somalitaustaisten maahanmuuttajanaisten parissa työskenteleviä. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä eteläsuomalaisen pakolaisten palvelupisteen kanssa. Haastateltavat olivat 20–31 vuotiaita Somaliasta kotoisin olevia naisia, jotka olivat asuneet Suomessa kahdesta kolmeen vuotta.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä olivat aiheeseen liittyvä kirjallisuus ja aikaisemmat tutkimukset. Teoriaosuudessa perehdyttiin identiteetin rakentumiseen yleisesti ja tarkasteltiin somalien lähtökohtia pakolaisuudelle historian tapahtumien kautta sekä kuvattiin somalien näkyvyyttä Suomessa. Teoreettisena lähtökohtana toimivat yhteisöllinen Somalian kulttuuri ja islamin uskonto naisen silmin. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineisto hankittiin temahaastattelulla. Aineisto analysoitiin kategoria-analyysin avulla.

Tutkimustulosten perusteella somalialaisten naisten elämää ohjaavat islamin uskonto, yhteisöllinen perhe, kulttuuri, sota ja jokaisen omat lähtökohdat elämälle. Nämä yhdessä ovat muodostaneet somalialaisten naisten identiteetin rakentumisen, jossa muslimikulttuurilla ja omalla perheellä oli vahva merkitys tutkimukseen osallistuneiden naisten elämässä. Tutkimuksen perusteella naisten kokemukset elämästään Somaliassa ennen Suomeen tuloa kulkevat aina heidän mukanaan arkielämässä myös Suomessa.

Avainsanat Islam, perhe, somali, Somalia

Sivut 40 s. + liitteet 2 s.

HÄMEENLINNA
Bachelor of Social Services
Sociopedagogical Social Work

Author

Tiia Mäkinen

Year 2016

Subject of Bachelor's thesis

“I am what I am, because I was raised differently” Refugee women's former life in Somalia

ABSTRACT

The objective of this thesis was to generate information and increase knowledge about young Somali women's life in Somalia, before they became refugees. The purpose of the thesis was to increase understanding towards the Somali women and get to know their background by means of the obtained information. The information is beneficial to people who work with immigrant women from Somalia. The thesis was implemented in collaboration with a unit of immigration services in Southern Finland. The interviewees were four Somali women, aged between 20–31 years, who had all lived in Finland between two and three years.

The theoretical framework consisted of reference literature and previous studies related to the topic. The theoretical part of the thesis first focuses on the construction of human identity general. Next it views how Somali people became refugees, looking at the history and culture of Somalia. Last it views the religion of Islam and Somali community. This study was carried out as a qualitative study. The data were collected by individual interviews and analyzed by using category analysis.

The results show that Somali women's lives are guided by the religion of Islam, the communal family, Somali culture, war and every woman's own premises for life. These together form the women's identity and Somali background. Muslim culture and the women's own family had a strong role in their lives. The results show that these women's previous experiences from life in Somalia will always affect and live with them in their everyday life in Finland.

Keywords Islam, family, Somalia, Somalian

Pages 40 p. + appendices 2 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	IDENTITEETIN RAKENTUMINEN.....	2
3	SOMALIASTA SUOMEEN.....	3
3.1	Somalien lähtökohdat pakolaisuudelle ja diasporan tarina.....	3
3.2	Somalit Suomessa.....	5
4	ELÄMÄÄ KULTTUURIN JA USKONNON EHDOKSILLA.....	7
4.1	Somalikulttuuri.....	7
4.2	Yhteisöllinen perhe ja suku.....	8
4.3	Islamin uskonto.....	9
4.4	Naisena muslimikulttuurissa.....	10
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET.....	12
6	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	13
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	14
7.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	14
7.2	Aineiston hankinta.....	15
7.3	Tutkimusaineiston kuvaus.....	16
7.4	Analysointimenetelmänä kategoria-analyysi.....	17
7.5	Analyysin toteutus.....	18
7.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	19
8	TUTKIMUSTULOKSET.....	20
8.1	”Meidän uskonto sanoo, et naisen pitää olla tämmöinen” – Uskonto.....	20
8.2	”Tytöt eivät asu yksin” – Naisena eläminen.....	23
8.3	”Ihmiset ovat peloissaan” – Sota.....	26
8.4	”Minun perhettä on edelleen siellä” – Perhe.....	28
8.5	”Vaikka meillä oli ongelmia, me olimme iloisia” – Kulttuuri.....	29
8.6	”Jos sulla on raha, sä voit ostaa kaikki” – Lähtökohdat.....	30
9	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	31
10	POHDINTA.....	35
	LÄHTEET.....	37

Liite 1 Kirje haastateltaville

Liite 2 Haastattelun runko

1 JOHDANTO

Maailmaan mahtuu lukuisia eri kulttuureita ja ihmisiä, joista jokaisella on oma identiteetti ja muodostuneet arvot, asenteet, normit sekä oma käsitys siitä mitä on hyvä ihminen ja hyvä elämä. Tämä on suuri rikkaus, mutta tuo mukanaan myös paljon haasteita. Globalisoituminen on kasvattanut Suomeen kohdistuvaa maahanmuuttoa, joka on omalta osaltaan haastanut julkisia sosiaalipalveluita ja lisännyt eri kulttuurien kirjoa.

Tilastokeskuksen (2015) mukaan somalit ovat olleet yksi suurimmista maahanmuuttajaryhmistä Suomessa. Kuitenkin suurelle osalle Suomen valtaväestöstä he ovat tuntematon etninen ryhmä. Opinnäytetyön kohderyhmäksi muodostuivat somalialaiset naiset, koska viime vuosina Somaliasta on saapunut Suomeen entistä enemmän yksin tai lasten kanssa tulevia somalialaisia naisia. Heidän kotoutumisen kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää tuntea heidän taustansa ja lähtökohtansa pakolaisuudelle.

Monikulttuurista työtä tehtäessä työntekijällä tulisi olla tietynlaista sensitiivisyyttä, kuten ymmärrys- ja empatiakykyä muista kulttuureista saapuvia ihmisiä kohtaan. Tämä nähdään tärkeänä, koska maahanmuuttajille on usein muodostunut vahva side kotimaahansa, jonka myötä heidän identiteettinsä on rakentunut ja ohjailee heidän tapojaan toimia ja käyttäytyä. (Turtiainen 2004, 15–17.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on pyrkiä lisäämään ymmärrystä somalialaisia maahanmuuttajia kohtaan. Jotta eri kulttuureista tulevat kansat kykenevät elämään sovussa keskenään, tarvitaan ymmärrystä. Ymmärrys perustuu kykyyn hyväksyä toinen ihminen hänen taustoistaan riippumatta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tukea paremmin somaleiden kotoutumista Suomeen pohjautuen tietoon ja ymmärrykseen siitä mistä ja minkälaisesta kulttuurista he tulevat, sekä lisätä ymmärrystä siitä, miten heidän identiteettinsä on rakentunut.

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Opinnäytetyön teoriaosuus koostuu kolmesta erillisestä kappaleesta, joissa on tuotu esille tutkimuksen kannalta oleellinen teoreettinen viitekehys. Tämän jälkeen esitellään aikaisempia tutkimuksia tältä tutkimusalueelta, jonka jälkeen siirrytään varsinaiseen tutkimukseen ja siihen, kuinka tutkimustulokset syntyivät ja mitä ne pitävät sisällään.

2 IDENTITEETIN RAKENTUMINEN

Jotta voimme lisätä ymmärrystä toisista kulttuureista saapuneita ihmisiä kohtaan, on syytä tarkastella kuinka ihmisten monimuotoiset identiteetit rakentuvat. Vuonna 1950 Erik H. Erikson toi psykologisena käsitteenä identiteetin esille. Identiteetti vastaa niihin kysymyksiin, millaiseksi ihminen käsittää itsensä, kuten, kuka tai mitä minä olen. (Liebkind 1998, 106.)

On olemassa lukuisia määreitä, joiden kautta ihminen muodostaa käsityksen itsestään ja kaikki nämä määreet yhdessä muodostavat ihmisen yksilöllisen identiteetin. Määreenä voi olla esimerkiksi, sukupuoli, perheen jäsenyys tai vaikkapa tietty ammattiryhmä. Identiteetti ei kuitenkaan tarkoita mitään yhtenäistä kokonaisuutta joka olisi pysyvää. Erilaisissa elämäntilanteissa ja paikoissa ihminen määrittelee itsensä eri kriteereiden perusteella, eli ottaa eri identiteettejä. Identiteetti ei koskaan ole valmis tai täydellinen vaan muodostuu ja muuttuu koko ajan. (Hall 1999, 20–23.)

Identiteettiä voidaan Harlen (2004, 106) mukaan tarkastella yhteiskunnallisesta näkökulmasta monessa eri suhteessa. Näitä tutkimussuuntauksia ovat esimerkiksi tarkastelu suhteessa yksilön kansallisuuteen, sukupuoleen, sukupuoliseen suuntautumiseen, ihon väriin ja muihin yksilöä yhteiskunnassa määrittäviin tekijöihin. Näiden eri tutkimussuuntauksien seurauksena voidaan puhua esimerkiksi kansallisesta identiteetistä, sukupuoli-identiteetistä, kulttuuri-identiteetistä tai etnisestä identiteetistä.

Maahanmuuttajien keskuudessa esille nousevat käsitteet etninen- ja kulttuurinen-identiteetti. Etnisellä identiteetillä tarkoitetaan samaistumista johonkin tiettyyn ryhmään. Suomessa etnisellä ryhmällä viitataan esimerkiksi maahanmuuttajien muodostamiin vähemmistöihin, joissa määrittelemme itsemme esimerkiksi suomalaisiksi, somaleiksi tai Suomen somaleiksi. Kulttuurisella identiteetillä tarkoitetaan johonkin kulttuuriryhmään kohdistuvaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tällä tarkoitetaan yhteisiin arvoihin, historiaan, kieleen ja perinteeseen perustuvaa käyttäytymistä. (Liebkind 1994, 22.)

Liebkindin (1994, 21–30) mukaan kulttuuri-identiteetistä puhuttaessa useimmiten tarkoitetaan identifioitumista kansalliseen tai etniseen kulttuuriin. Tällä tarkoitetaan sitä, että kansallinen kulttuuri rakentaa identiteettejä tuottamalla merkityksiä niin sanotusta kansakunnasta, johon ihminen voi identifioitua. Esimerkiksi somaleiden määreet elävät ihmisten mielissä, luoden kuvitellun todellisuuden, josta käytetään nimeä somalit. Yksilötasolla on suurta vaihtelua siinä, mitkä somalien määreet kukin kokee tärkeiksi ja olennaisiksi tai minkä seikkojen perusteella kukin tuntee olevansa somali. Maahanmuuttajien kohdalla on vaarana, että valtaväestö luokittelee jonkin lähtömaan maahanmuuttajat yhdeksi etniseksi ryhmäksi, jolla kuvitellaan olevan yhtenäinen etninen kulttuuri ja -identiteetti.

Globalisoituminen ja maahanmuutto asettavat meidät Hallin (2003, 122) mukaan pohtimaan käsityksiämme kulttuurisesta identiteetistä uudelleen. Kun ihminen joutuu muuttamaan paikasta toiseen, samalla hänen on määriteltävä oma kulttuurinen identiteettinsä uudelleen suhteessa uuteen elämäntilanteeseen uudessa kulttuurissa. Tämä tuo mukanaan muutoksiin liittyvää vastarintaa, joka vahvistaa erilaisia kulttuurisia identiteettejä. Toiseksi kulttuurien yhtenäistyminen hajauttaa alkuperäisiä kulttuurisia identiteettejä. Tämä kulttuuristen identiteettien hajautuminen tuottaa uudenlaisia monimuotoisia identiteettejä.

3 SOMALIASTA SUOMEEN

Somalit ovat olleet useamman vuosikymmenen ajan yksi Suomen suurimmista maahanmuuttajaryhmistä ja turvapaikanhakijoista. Tästä seikasta huolimatta somalit ovat edelleen osalle Suomen kantaväestöstä hyvin tuntematon väkijoukko, ja tiedonpuutteen vuoksi heidän elämäntavoilleen tai syihin tulla Suomeen ei aina löydy ymmärrystä. (Maahanmuuttovirasto 2015; Mubarak, Nilsson & Saxén 2015, 195–202.)

Tässä luvussa lähestytään historian kautta lähtökohtia ja syitä somaleiden pakolaisuudelle ja Suomeen tulolle. Kappaleessa perehdytään siihen, millaista somaleiden elämä on Suomessa ja kuinka he näyttäytyvät omana etnisenä vähemmistönä. Kappaleen lopuksi pohditaan syitä siihen, miksi suomalaisten asenteet heitä kohtaan voivat olla negatiivisia. Tähän teoriaan pohjautuen niin kantaväestön kuin sosiaalipalveluiden työntekijöiden on helpompi rakentaa ymmärrystä somaleita kohtaan, joiden kohtaamista on vaikea välttää tänä päivänä.

3.1 Somalien lähtökohdat pakolaisuudelle ja diasporan tarina

Somalia on yksi maailman köyhimpiä maita ja se sijaitsee Afrikan sarvessa, eli Itä-Afrikassa. Somalian väkiluku on noin kymmenen miljoonaa ja väestöstä jopa kaksi miljoonaa ihmistä elää laajalla alueella kotimaansa ulkopuolella Afrikassa, Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Lähi-idässä. Afrikassa somaleita asuu omien rajojen ulkopuolella Etiopiassa, Djiboutissa ja Kenian koillisosassa. (Lewis 2014, 15; Tiilikainen 2003, 26.)

Somalian alueen ensimmäiset asukkaat ovat olleet metsästäjä-keräilijöitä. Tähän aikaan nämä paimentolaiset vaelsivat pitkin maata ilman vakinaista asuinpaikkaa. Näiden paimentolaisten kesken syntyi riitoja, joiden rauhoittamiseksi syntyi maahan klaanijärjestelmä, joka on Somaliassa nähtävissä vielä tänäkin päivänä. Tämä klaanijärjestelmä on somaleiden perinteinen poliittinen järjestelmä, jonka pohjalta on sodittu, sovittu ja soviteltu taloudellisista eturistiriitoja. Klaanit ovat somalien tärkein sosiaalinen ryhmä, joka on vahvasti osana kulttuuria ja politiikkaa. Somaliassa on jakauduttu kuuteen eri klaaniperheeseen, jotka jakaantuvat vielä useisiin alaklaaneihin. Klaanius periytyy perinteisesti isän mukaan eli lapsi kuuluu samaan klaaniin kuin isänsä. Lapset nimetään kolmiosaisella nimellä, joka liittää hänet

isänsä sukuun ja antaa hänelle vahvan sosiaalisen identiteetin. (Marjeta 2001, 24–25; Tiilikainen 2011, 4.)

Eurooppalaiset saapuivat Afrikkaan 1800-luvun loppupuolella ja kampaailu alueista alkoi pääosin Iso-Britannian, Ranskan ja Italian kesken. Näiden tapahtumien seurauksena Somalian kansakunta jakautui viiteen erilliseen hallinto alueeseen. Näitä alueita olivat Ranskan Somalimaa Djibout, Englannin Somalimaa, Italian Somalimaa ja pohjoisessa Kenian alueella Englannin somaliklaanit sekä viides alue, Ogaden, joka oli laajin somalienemmistön asuttama alue. (Lewis 2014, 38; Tiilikainen 2003, 26.)

Koko Somalian alue Djiboutia lukuun ottamatta siirtyi Englannille toisen maailmansodan jälkeen. Italia jatkoi taisteluaan ja sai menetetyn alueensa takaisin vuonna 1950. Samoihin aikoihin Englanti palautti Etiopialle Ogadenin alueensa. Somalian lipussa on tähti, jonka viisi sakaraa edustavat näitä viittä aluetta. Somalia itsenäistyi vuonna 1960, jolloin Italian Somalimaa ja Englannin Somalimaa yhdistyivät Somalian liittotasavallaksi. Tämän myötä kyseinen lippu otettiin kansalliseksi tunnuksiksi. (Lewis 2014, 38; Tiilikainen 2003, 26.)

Vuonna 1969 Siad Barre kaappasi vallan ja julisti maan sosialistiseksi yksipuoluemaaksi. Barre hallitsi maata itsevaltaisesti ja lopulta pitkään jatkuneet levottomuudet aiheuttivat klaanien välisen taistelun, joka johti Barren hallinnon kaatumiseen ja vuonna 1991 Barre lähti maanpakoon. Tapahtumien seurauksena Somaliassa oli puhjennut sisällissota klaanien välille, joissa tuhannet ihmiset menettivät henkensä. (Tiilikainen 2003, 26, 59; Virtanen 1993, 5–8; Kansainvälinen solidaarisuussäätiö, n.d.)

Vuonna 1990 noin 1,3 miljoonaa somalia olivat pakolaisina tai joutuneet jättämään asuinalueensa Somaliassa. Nämä tapahtumat ovat repineet koko maan, klaanit ja ihmiset erilleen ja aiheuttaneet Somalian diasporan. Diasporalla tarkoitetaan maasta muuttaneita vähemmistöyhteisöjä ja tällä viitataan jonkin etnisen yhteisön jäseniin, jotka elävät poissa synnyinmaastaan säilyttäen kuitenkin vahvat siteet synnyinmaahansa. Tämän myötä useat Suomeen pakolaisiksi tulleet somalialaiset naiset voidaan nähdä tämän määritelmän mukaisina. (Tiilikainen 2003, 26, 59; Virtanen 1993, 5–8; Kansainvälinen solidaarisuussäätiö, n.d.)

Vuonna 2012 Somaliassa siirryttiin pysyväishallintoon ja maahan saatiin klaanipäälliköiden seulomista ehdokkaista ensimmäinen muodollinen parlamentti yli 20 vuoteen. Presidentiksi äänestettiin Hassan Sheikh Mohamudin. Tilanne Somaliassa on kehittynyt vakaampaan ja parempaan suuntaan, mutta islamistinen terroristijärjestö Al-Shabaab on jatkanut iskujaan viime vuosina. Tämän lisäksi maassa on muitakin hallitusta vastustavia aseellisia ryhmiä. Konfliktien ja turvattomuuden vuoksi Suomeen saapuu somalialaisia turvapaikanhakijoita jatkuvasti. (BBC 2016.)

Somalialaisten turvapaikanhakijoiden määrän kasvulle ei ole löytynyt yksiselitteistä syytä. Kansalaisten turvallisuus ei ole taattu ja terroristijärjestö Al-

Shabaab sekä klaanit keskenään jatkavat valtakamppailua aiheuttaen epävakaita olosuhteita elämälle Somaliassa. Tilanne Somaliassa ei viime vuosien aikana ole muuttunut huominpäin. Suomeen on vuosikautia tullut paljon somaleita perheenyhdistämisen kautta. Viime aikoina perheenyhdistämisen ehtoja on kiristetty suurien pakolaisvirtojen vuoksi. Tämä johtaa siihen, että Somaliasta ei voi paeta laillisia ja turvallisia keinoja ja reittejä käyttäen, vaan ihmisten on turvauduttava salakuljettajiin ja tällöin määräävä voi olla jokin muu kuin alkuperäisen suunnitelman mukainen Suomi ja mahdollinen perhe täällä. (Vihavainen 2015.)

3.2 Somalit Suomessa

Ensimmäiset somalit ovat saapuneet Suomeen 1980-luvun loppupuolella. Somalit hakivat tuolloin turvapaikkaa Suomesta Somalian sisällissodan aikana vuonna 1988. Somaliasta tulevien turvapaikanhakijoiden määrä lisääntyi vielä vuonna 1991, kun Siad Barren hallinnon kukistuminen tarkoitti valtion hajoamista ja valtavaa pakolaisvirtaa. Ennen tätä, Suomeen ei ollut saapunut yhtä suuria turvapaikanhakijaryhmiä. Somalian turvapaikanhakijoiden ryhmittymä muodosti ensimmäistä kertaa suuren etnisen vähemmistön Suomeen, sillä aikaisemmat maahanmuuttajat olivat lähinnä yksittäisiä ihmisiä tai pieniä ryhmiä. (Pirkkalainen, Wass & Wilde 2016, 70.)

Suomen maahanmuuttajaväestön kokoa tilastoidessa voidaan lukumääriä selvittää äidinkieltä, kansalaisuutta tai lähtömaata koskevista tiedoista. Vainain Suomessa asuvia somaleita oli vuoden 2015 loppuun mennessä 7 475 henkilöä. Suomen kansalaisuus oli myönnetty 915 entiselle Somalian kansalaiselle vuoden 2015 loppuun mennessä. Tämä ei kuitenkaan kerro koko totuutta siitä kuinka paljon somalialaisia maahanmuuttajia suomessa tällä hetkellä on. (Open Society Foundation 2014, 22; Tilastokeskus 2015; Maahanmuuttovirasto 2016.)

Suomessa asui vakituisesti vuoden 2015 lopussa 329 562 henkilöä, jotka olivat äidinkieleltään vieraskielisiä. Näistä suurimmat ryhmät venäjää puhuvat, viroa puhuvat ja somaliaa puhuvat. Suurimmat turvapaikkaa hakevat maat olivat vuonna 2015 Irak, Afganistan ja Somalia. Somalialaiset olivat vuoden 2015 loppuun mennessä Suomen kolmanneksi suurin vieraskielinen ryhmä ja heitä oli 17 871 henkilöä. Tämän lisäksi osa Suomessa asuvista somaleista puhuu äidinkielenään arabiaa, ruotsia tai suomea. Suomessa syntyneitä somalitaustaisia ihmisiä on reilut 5 000 eli noin joka kolmas somalinkielinen on syntynyt Suomessa. Näiden tilastojen valossa voidaan todeta, että somalit ovat vuosien saatossa muodostaneet vakaan Suomessa asuvan etnisen ryhmän ja täten heidät tulee huomioida myös julkisella sektorilla sosiaalipalveluissa. (Tilastokeskus 2015; Maahanmuuttovirasto 2015.)

1990-luvulla Suomessa elettiin lama-aikaa, jonka vuoksi somaleiden turvapaikan hakeminen aiheutti osassa kansalaisissa negatiivisia reaktioita ja ajatuksia somaleista sosiaaliturvan väärinkäyttäjinä. Tänä päivänä samat negatiiviset reaktiot ovat edelleen osan kantaväestön ajatuksissa ja somalit leimataan usein julkisessa keskustelussa huonosti Suomeen kotoutuneeksi etniseksi vähemmistöksi. Perusteeksi somaleiden heikolle kotoutumiselle

katsotaan esimerkiksi somalien kulttuuriseen erilaisuuteen ja matalaan työllistymisasteeseen liittyvät seikat sekä yksittäisten somalitaustaisten henkilöiden syylistyminen rikoksiin. Nämä samat seikat vaikuttavat kantaväestön negatiiviseen suhtautumiseen somaleita kohtaan. (Pirkkalainen, Wass & Wilde 2016, 69–70.)

Tietokeskuksen tutkija Jorosen (2014, 67–69) mukaan somaleiden muita maahanmuuttajaryhmiä alempi työllisyysaste johtuu osaltaan somalinaisten vähäisellä työhön osallistuvuudella. Tämä alentaa somaleiden työllisyysastetta, joka on huomattavasti pienempi muihin maahanmuuttajaryhmiin ja eritoten maahanmuuttajanaisiin verrattuna. Somalinaisten korkea syntyvyys on yksi tekijä, joka vaikuttaa heidän vähäiseen osallisuuteensa työelämässä. Maahanmuuttajaryhmät, jotka ovat yleisillä työmarkkinoilla työllistyneet heikosti, ovat usein yrittäneet työllistyä yrittäjyyden avulla. Suomen somalinkieliset ovat vain harvoin lähteneet hankkimaan yritystoiminnalla toimeentuloaan.

Open Society Foundationin (2014, 13–15) mukaan somalit ovat yhteisö, joka kärsii Suomessa median tuomista stereotyyppioista ja kielteisistä asenteista, eikä sen vuoksi heidän erityisiä tarpeitaan ymmärretä riittävästi. Somalit kuuluvat pieneen etniseen ryhmään, jotka kokevat epätasa-arvoa koulutuksen, työn, terveystalvelujen ja asuntojen saannissa. Somalit kokivat Suomeen kotoutumisen esteeksi rodullisen syrjinnän ja häirinnän. Open Society Foundationin tutkimukseen haastateltujen somaleiden kokemukset vaihtelivat kuitenkin selkeästi sukupuolesta ja sukupolvesta riippuen, jonka vuoksi niitä tulisi jatkossa tutkia lisää.

Tueksi maahanmuuttajien kotoutumiselle Suomessa on säädetty laki kotoutumisen edistämisestä, jonka mukaan erillisyyden sijaan tulisi auttaa maahanmuuttajia rakentamaan yksilönä suhdetta muihin yksilöihin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Laki kotoutumisen edistämisestä (L 1386/2010) määrittelee kotoutumisen seuraavasti: ”Kotoutuminen on maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen”. Lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajan osallisuutta yhteiskunnassa. Valtion kotouttamisohjelmassa yhteiskuntaan osallistuminen ymmärretään osallisuudeksi kaikilla elämänalueilla, kuten yhteiskunnallisessa, poliittisessa, sosiaalisessa, taloudellisessa ja kulttuurielämässä.

4 ELÄMÄÄ KULTTUURIN JA USKONNON EHDOKSILLA

Jotta voimme rakentaa ymmärrystä Suomeen muuttaneita somalialaisia naisia kohtaan, tarkastelemme tässä luvussa tutkimuksen kannalta oleellista tietoa siitä, mitä Somalialainen kulttuuri käsittää ja kuinka se on ollut osana somaleiden identiteetin rakentumisesta. Tarkastelemme Somalian kulttuurista elämän keskeisimpiä elementtejä eli sukulaisuutta ja perhettä. Luvun lopussa perehdytään Somalian viralliseen valtioneuskontoon, joka on tarjonnut somaleille perustan yhteiselle kansalliselle ja kulttuuriselle identiteetille. Lopuksi tarkastellaan elämää naisen silmin Somaliassa, jotta ymmärrys heitä kohtaan voi kasvaa. (Tiilikainen 2003, 35, 135–151.)

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kulttuuria maahanmuuttajien näkökulmasta ja sen heijastumisesta identiteetin rakentumiselle. Kulttuuri voidaan luokitella jonkin ryhmän tai yhteisön elämäntavaksi. Se on opittua ja muuttuvaa, siihen kuuluvat arvot, normit ja säännöt, jotka olemme sisäistäneet, eli käsitys siitä, millainen on hyvä ihminen ja hyvä elämä. Se, miten itsemme määrittelemme, on hyvin kulttuurisesti sidonnaista. Kulttuurit voidaan nähdä vakaana merkitysten ja käytäntöjen joukkona, joilla on oma paikallinen jatkuvuus. Tämän myötä nähdään samaan kulttuuriin samaistuvien ihmisten olevan siltä osin samanlaisia kuin esimerkiksi somalialaiset tai suomalaiset, jotka jakavat saman kulttuurisen identiteetin. (Hall 2003, 85–86.)

Islamin uskonnolla on ollut suuri vaikutus somalialaiseen kulttuuriin. Islamin uskonto tuo somaleille kokonaisvaltaisen elämäntavan ja värittää siten elämän eri osa-alueita. Yhteiskunnalliset olosuhteet, kulttuuri ja perinteet vaikuttavat yhtä lailla muslimien elämäntapaan ja käyttäytymisen normeihin, jonka vuoksi uskontoa ja kulttuuria onkin vaikeaa erottaa toisistaan. Somaliassa naisia sortavat tavat ja käytännöt ovat juurtuneet syvästi yhteiskuntaan islamin uskonnon ja kulttuurin kautta. Tämän myötä somaliperheessä naisen asema on aina suojattu siten, että tytöstä huolehtii hänen isänsä, vaimosta hänen miehensä ja isä, ja ikääntyneestä naisesta hänen omat lapsensa. (Abdulkarim n.d.; Mubarak ym. 2015, 85; Tiilikainen 2003, 32.)

4.1 Somalikulttuuri

Somalit ovat kulttuurisesti, etnisesti ja kielellisesti yhtenäinen ryhmä. Somalikulttuurin perustana on suullinen perintö, islamin uskonto ja kollektiivisuus. Kulttuuri pitää sisällään kaiken tietotaidon, joka ei välity sukupolvelta toiselle geneettisesti vaan suullisen perimätiedon kautta, joka on vahvasti esillä somalikulttuurissa. (Alitolppa-Niitamo 1993, 118; Abdelhamid, Juntunen, Koskinen 2009, 266.)

Suullisella perimätiedolla tarkoitetaan tarinoita, runoutta, sananparsia ja suullista tietoa, joka kulkee sukupolvelta toiselle. Somalialaisessa kulttuurissa kielellisiä taitoja pidetään keskeisesti merkittävänä, ja erityisesti runous on suuressa arvossa ja tuo kunniaa koko perheelle. Kollektiivisen näkemyksen mukaan somaleilla on yksilön päämäärien sijasta tärkeimpiä yhteisön päämäärät. Kollektiivisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä yhteisöllistä kulttuuria, jossa perheellä on laaja merkitys, kuten sisäinen tuki ja avunanto. Somalikulttuurissa yksilön sosiaalista käyttäytymistä ohjaa vahvasti yhteisön päämäärät ja yksilöt kokevat niiden toteuttamisen omana velvollisuutenaan. (Alitolppa-Niitamo 1993, 118; Sakaranaho-Pesonen 1999, 61–62; Serkkola 1992, 54–56.)

Somalikulttuurin merkittävät saavutukset ovat juuri vahvassa suullisessa perinnössä. Tämän seurauksena Somaliasta tulleiden maahanmuuttajien keskuudessa lukutaidottomuus ja tottumus käyttää mieluummin puhuttua kieltä kuin kirjoitettua informaatiota ovat yleistä. Tämä johtuu myös siitä, että somalian kieli on ollut paljolti kirjoittamatonta suullista perimää vuoteen 1972 asti, jolloin päästiin kansalliseen sopuun latinalaisista aakkosista ja kirjakielestä. Somalian kieli kuuluu afroaasialaiseen kuushin kielikuntaan, jonka lähimmät sukulaiskielet ovat Etiopiassa puhuttavat oromo ja afar. (Alitolppa-Niitamo 2001, 139–140; Serkkola 1992, 53; Sakaranaho & Pesonen 1999, 61.)

4.2 Yhteisöllinen perhe ja suku

Somalit katsovat olevansa kaikki samaa sukupuuta, jossa sukulaisverkostot liittävät yksilöt yksi toisensa jälkeen sukupuun haaroihin. Somaleille klaanin jäsenyydellä on suuri poliittinen ja sosiaalinen merkitys. Perinteisesti sukulaisuus perustuu veriyhteyteen eli isän sukulinjaan. Suvun historia, kokoonpano ja yksilöiden elämäkokemukset rakentavat sukulaisuuden muotoja ja niiden sitovuutta. Somalikulttuurista ei löydy yksiselitteistä tapaa eritellä klaanien jakaantumista yksiköiksi, jonka vuoksi sukujen rakenne näyttyy yksilöiden näkökulmasta erilaisina. Sukulaisuusjärjestelmä somalien keskuudessa siirtyy kollektiivisessa muistissa sukupolvelta toiselle. (Serkkola 1992, 14–15.)

Sukulaisuus antaa somaleille muuttuvan ja vaihtelevan identiteetin, koska somaliperheet ovat suurperheitä, joille perheen sosiaalinen merkitys on keskeinen. Varsinaisen ydinperheen rajaa ei ole määritelty vaan perheeseen voidaan laskea kuuluvaksi vanhempien ja lasten lisäksi isovanhemmat, tädit, sedät, serkut ja serkkujen lapset sekä näiden lapset. (Serkkola 1992, 14; Tuominen 1998, 71.)

Somalialainen perhe on suomalaiseseen ydinperheeseen verrattuna selvästi laajempi ja elämäntapa on enemmän yhteisökeskeinen. Somalialainen suurperhe perustuu vastavuoroiseen turvaverkkoon, jossa yhdessä järjestetään esimerkiksi lasten, isovanhempien tai sairaiden sukulaisten hoitoon vaadittavat asiat. Klaaniuden mukaan lapsille tuleva nimi korostaa vahvasti isän sukulinjaa ja määrittää vahvan sosiaalisen identiteetin. (Tiilikainen 2011, 1–2.)

Somaliperheissä on tapana opettaa lapset varhaisessa vaiheessa sukupuoliroolien mukaan jakautuviin vastuisiin ja velvollisuuksiin. Jokaisella perheenjäsenellä on oma roolinsa ja vastuu talouden hoitamisesta ja toistensa hyvinvoinnista. Perheen pää, eli mies, on vastuussa toimeentulosta ja hänellä on suurin sanavalta perheen asioihin liittyen, eritoten toimeentuloon liittyen. Isät pyrkivät siirtämään vastuuta pojilleen iän myötä, mikäli heitä syntyy perheeseen. Muutoin vaimo voi suvun siunauksella tehdä taloudellisia päätöksiä. Naisen rooli ja työympäristö somalikulttuurissa keskittyy paljolti kotiin. Naisen tehtävänä on hoitaa kotityöt kuten ruuanlaitto, siivous ja pyykinpesu. (Tiilikainen 2011, 1; Serkkola 1992, 28; Abdulkarim n.d.)

Äitiys on Somaliassa naisen elämässä arvostetuin asia, jota kunnioitetaan kaiken ylitse. Suullisessa perimässä ja eritoten runoudessa äitiys on toistuva ylistettävä teema. Äidin tehtävänä somaliperheessä on huolehtia perheestään, kasvattaa lapsensa hyvin ja huolehtia kodistaan tekemällä kotitöitä. Epäonnistuminen äitinä, kuten perheensä laiminlyöminen, ovat asioita, jotka voivat aiheuttaa kasvojen menetyksen ja aseman heikentymisen yhteisön sisällä. (Tiilikainen 2011, 1; Serkkola 1992, 28; Abdulkarim n.d.)

Lapsen asemaa somalikulttuurissa voidaan Abdulkarimin (n.d) mukaan verrata siihen, mitä lapsen asema Suomessa on ollut ennen teollistumista. Lapset ovat osallistuneet auttamalla vanhempiaan työssä, jolla perhe hankkii elantonsa. Somaliassa lasten odotetaan tottelevan ja kunnioittavan vanhempiaan jo varhaisessa iässä mutta lapsia ei kasvateta itsenäistymään samalla tavalla kuin Suomessa tänä päivänä. Suullisen perimän vuoksi vanhempia arvostetaan syvästi, koska vanhimmat suvussa ovat tiedonlähteinä korvaamattomia ja he ovat lunastaneet arvoasemansa keräämällä tietoa elämänsä aikana ja jakamalla sitä nuoremmille. Islamin uskonto vahvistaa vanhempien aseman yhteisössä velvoittamalla nuoria kunnioittamaan vanhempiaan.

4.3 Islamin uskonto

Islam on Somalian virallinen valtionuskonto ja valtaosa somalialaisista tunnustaa islaminuskontoa ja Sunni-suuntausta. Islamin uskonto on syntynyt Arabian niemimaalle lähes 1400 vuotta sitten, josta se levisi laajoille alueille Lähi-itään, Afrikan mantereelle ja Aasiaan. Islamin levinneisyyden vuoksi se on samalla sekoittunut paikalliskulttuureihin ja muodostaa tänä päivänä enemmistöuskonnon yli neljässä kymmenessä maassa. Islamin uskonto on maailman toiseksi suurin uskonto heti kristinuskon jälkeen ja muslimit ovat nopeimmin kasvava uskonnollinen ryhmä. Syynä tähän ovat pääosin korkea syntyvyysaste ja nuorin väestörakenne. (Forsberg 2015; Lipsanen 2011, 36; Tiilikainen 2003, 35.)

Sana islam tarkoittaa uskonnollisesta näkökulmasta alistumista Jumalan tahtoon, joka merkitsee oikeaa suhtautumista ainoaan kaikkivaltiaaseen Jumalaan. Tästä Jumalan ykseydestä muodostui islamin uskon varsinainen uskontunnustus: "Ei ole muuta jumalaa kuin Allah, ja Muhammed on hänen profeettansa." Islamin tärkein oppi on Jumalan ykseys, joka opettaa ihmisen

riippuvuutta Jumalasta ja velvollisuuksista tätä kohtaan. Suurin synty on asettaa Jumalan rinnalle muita jumalia. (Hirvonen & Vasko 2007, 5–13.)

Islamin viittä perustuvaa uskonnollista velvollisuutta kutsutaan tavallisesti peruspilareiksi. Näihin pilareihin luetaan uskontunnustus, rukous, paasto, almuvero ja pyhiinvaellus. Koraani on islamin pyhä kirja, joka on suoraan Jumalan omaa puhetta sellaisenaan arabian kielellä. Se on islamin mukaan Jumalan viimeinen ilmoitus ihmiskunnalle, joka on ikuinen ja muuttumaton. Koraani koostuu ilmestyksistä, jotka islamin perustaja Muhammad sai toimintansa aikana. Hänen seuraajansa opettelivat ilmestykset ulkoa, ja osa niistä kirjoitettiin muistiin hänen elinaikanaan. Koraani ole ainut islamin oppien auktoriteetti, vaan koraanin lisäksi sitä määrittää Sunna, jolla tarkoitetaan profeetta Muhammadin esikuvallista elämäntapaa. (Hirvonen & Vasko 2007, 11–12; Hämeen-Anttila 2004, 89–91, 97, 109.)

Islamin uskonto vaikuttaa ja rytmittää somalien päivittäistä arkea rukousaikataulujen, vuosittain toistuvien juhlien ja paastojen kautta. Näiden lisäksi islam näkyy myös esimerkiksi ruokailuun, peseytymiseen, pukeutumiseen ja sosiaalisiin tilanteisiin vaikuttavina sääntöinä. Nämä uskonnolliset velvollisuudet koskevat kaikkia muslimeja ympäri maailmaa, kuitenkin näiden toteuttamisessa on sekä alueellisia, kulttuurisia sekä koulukuntiin perustuvia eroja. Muslimin sosiaalinen asema ja sukupuoli vaikuttavat myös niiden harjoittamiseen. (Dahlgrenin ja Hallenbergin 1992, 50–55; Tiilikainen 2003, 135–151.)

Islamin uskonto on somalialaisille erittäin tärkeä, joka korostuu etenkin diasporassa. Uskonto vaalii ja voimistaa perinteitä, jonka avulla tunne omasta identiteetistä vahvistuu. Levitessään laajoille alueille islamin uskonto on sopeutunut harvinaislaatuiseen joustavasti paikallisiin olosuhteisiin ja tapoihin ja tällä tavoin muuttanut paikalliskulttuureja. Tämän johdosta puhuttaessa islamista tulee nämä erityispiirteet ja paikalliset tulkinnat sekä uskonnon suuntaukset huomioida sen sijasta, että islamin uskonto olisi aina tarkasti määritelty ilmiö. Islamin uskontoa noudattavat muslimit kokevat uskonnon olevan heille myös elämäntapa. Tämä tulee esiin siinä, että islam antaa ohjeita uskovien hengellisen elämän lisäksi myös jokapäiväisiin arjen kysymyksiin, kuten pukeutumiseen, ruokailuun, moraaliin, seksuaalisuuteen ja puhtauteen liittyen. (Akar & Tiilikainen 2009, 10–11.)

4.4 Naisena muslimikulttuurissa

Somalialaisten naisten elämässä islamin uskonto näyttäytyy vahvasti. Islam ja naisten elämä ovat nivoutuneet toisiinsa monin tavoin ja somalialaisten naisten arki koostuu islamiin liittyvien arvojen ja käytäntöjen kautta. Naisten elämässä hunnuttaminen on yksi näkyvämpiä merkkejä islamilaisuudesta. Perinteisesti somalalaiset eivät käyttäneet huntuja ennen 1980-lukua, jonka jälkeen islamistinen suuntaus voimistui. Naiset alkoivat käyttää hijabia, jolla ei pelkästään tarkoiteta pään ja vartalon peittävää vaatetusta, vaan myös tietynlaista käyttäytymismallia, jolla naisten tulisi suojata itseään. Länsimaisten medioiden välittämät kuvat naisen pukeutumiseen liit-

tyen eivät aina ole sidoksissa islamin lakiin. Koraanissa puolestaan säädetään, että naisen on hunnutettava itsensä ja molempien sukupuolten on pukeuduttava säädyllisesti ja siveellisesti. (Tiilikainen 2003, 17–18, 140–141; Hämeen-Anttila 2004, 169.)

Koraanissa (33:59) sanotaan seuraavasti hunnuttamisesta: ”Profeetta, sano vaimoillesi ja tyttärillesi ja uskovaisille naisille, että heidän tulee hunnuttaa kasvonsa; näin on sopivinta, jotta heidät kunniallisiksi naisiksi huomataan, niin ettei heitä tunkeilevasti lähestytä; Jumala on kaikessa viisas ja laupias.”

Miehillä ja naisilla on yhteiskunnassa perinteisen islamilaisen ajattelun mukaan erilaiset, toisiaan täydentävät tehtävät. Miehet vastaavat kodin ulkopuolisista yhteiskunnallisista asioista ja naiset kuuluvat ensisijaisesti kodin ja perheen piiriin. Muslimien avioliittoon liittyviä asioita säätelee kunkin maan perhelaki. Islamilainen avioliitto on kahden suvun välinen sopimus, joka tuo mukanaan miehelle ja vaimolle oikeuksia ja velvollisuuksia. (Hirvonen & Vasko 2007, 29–30; Akar & Tiilikainen 2009, 18.)

Vaimon ja naisen velvollisuus on totella miestänsä, mikäli hänen vaatimuksensa ovat uskonnon ja lain mukaisia. Useasti muslimien avioliitot ovat järjestettyjä, joka ei kuitenkaan tarkoita pakkoavioliittoa. Islamilainen laki sallii miehille moniavioisuuden, jolla tarkoitetaan sitä, että miehellä voi yhtä aikaa olla enintään neljä vaimoa. Islamin uskossa lapset ovat jumalan lahja ja avioliiton tarkoitus on mahdollistaa laillinen sukupuolielämä ja sen myötä lasten saaminen. Tämän perinteen myötä naisen tehtävänä on avioliitossa synnyttää ja hoitaa lapsia. (Hirvonen & Vasko 2007, 29–30; Akar & Tiilikainen 2009, 18.)

Hämeen-Anttilan (2004, 56) mukaan islam säätelee monien muslimien elämää niin yksilö kuin yhteiskunnan tasolla. Naisten asemaa pyritään eritoten rajoittamaan viitaten uskontoon, vaikkei asian tai käytännön yhteyttä uskontoon edes löytyisi. Nämä erilaiset rajoitukset poikkeavat muslimimaiden välillä huomattavasti, mutta kaikkia perustellaan islamin uskonnolla.

Somaliassa tyttöjen sukuelinten silpominen kuuluu perinteiseen kulttuuriin. Sukuelinten silpomisella tarkoitetaan kaikkia ei-hoidollisista tai kulttuurisista syistä tehtäviä toimenpiteitä, joihin liittyy tyttöjen ulkoisten sukuelinten osittainen tai täydellinen poistaminen tai niiden vahingoittaminen jollain muulla tavalla. Tätä vanhaa perinnettä ei suoranaisesti löydy koraanin opeista, mutta islamilaisesta maailmasta voidaan löytää tulkintoja ympärileikkauksen puolustamiselle. Useat ympärileikatut naiset ovat muslimeja, mutta joukossa on myös kristittyjä ja useimmissa islamilaisissa yhteisöissä käytäntöä ei edes tunneta. (Tiilikainen 2004, 7; Tiilikainen 2003, 268.)

Somaliassa tyttöjen ympärileikkaus on naisidentiteetin symboli ja se on tärkeä osa pääsystä naisten maailmaan. Ympärileikkauksen on katsottu olevan osa somalityttöjen kulttuurista identiteettiä ja tytön neitsyyden kautta suvun puhtaus ja kunnia säilyvät, joka on edellytys avioliitolle. Sukupuolielinten silpominen on hengenvaarallinen toimenpide ja aiheuttaa ”paljon terveydellisiä ja mahdollisesti henkisiä traumoja loppuelämäksi. (Tiilikainen 2004,

7; Tiilikainen 2003, 268.) Unicefin (2013) mukaan Somaliassa vähintään yhdeksän naista ja tyttöä kymmenestä on ympärileikattu.

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Maahanmuuttoa ja globalisaation myötä lisääntyvää monikulttuurisuutta koskevat tutkimukset ovat lisääntyneet viime vuosina. Suomessa maahanmuuttajiin ja eritoten naisiin liittyvät tutkimukset ovat kohdistuneet 2000-luvulla erityisesti somalialaisiin, venäläisiin ja virolaisiin. Nämä ovat olleet suurimpia etnisiä ryhmiä Suomessa. (Tiilikainen 2003; Helander 2002.)

Uskontotieteilijä Marja Tiilikainen (2003) on tutkinut väitöskirjassaan Suomeen muuttaneiden somalinaisten sopeutumista uuteen yhteiskuntaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten somalinnaiset musliminaisina ja -äiteinä diasporassa elämänsä kokevat. Tutkimuksessa tuodaan pääpiirteittäin esille sitä, millaista on elää ja tasapainoilla uudessa, vieraassa ja osin vihamielisessäkin ympäristössä. Somalitaustaisten kotiäitien elämä ja huolet vastaavat pitkälti suomalaissyntyisten kotiäitien kokemuksia, joista keskeisenä esiin nousevat arjen käytännön ongelmat, väsymys ja tunne tuen puuttumisesta. Tutkimuksessa nousi esille, että kulttuuristen ja uskonnollisten erojen ja erilaisuuksien korostamisen sijasta maahanmuuttajien ja kansallisuuksien arvomaailmassa ja arjen rutiineissa. Uskonto on tutkimuksen mukaan se asia, joka yhdistää naisten nykyisen elämän entiseen. Tutkimukseen osallistuneiden naisten kokemukset sodasta ja siihen liittyvästä väkivallasta ovat johtaneet Suomessa koettuun syrjintään, joka aiheutti aikaisempien traumojen syvenemistä.

Selene Peltosen (2004) pro gradu -tutkielma käsitteli somalinnuorten kulttuurisen identiteetin muotoutumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkielmassa tarkastellaan somalinnuorten kulttuurisen identiteetin rakentumista uudessa yhteiskunnassa ja sen edustamassa arvomaailmassa. Tutkielman tuloksista nousi esille, että somalinnuoret elävät kahden kulttuurin välissä ja joutuvat päivittäisessä arjessaan ylittämään niiden välistä rajaa. Tällä tarkoitetaan, että somalinnuoret joutuvat neuvottelemaan asemaansa suomalaisen ja somalialaisen kulttuurin välillä jatkuvasti. Tutkielman mukaan somalinnuoret joutuvat neuvottelemaan kulttuurista identiteettiään erilaisten tapojen ja arvojen välillä, jonka myötä nämä neuvottelut muuttavat nuorten käsityksiä niin sanotusta aidosta somalialaisuudesta.

Katri Seppänen on (2010) pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut Suomessa asuvia somalinnaisia, jotka ovat olleet yhteiskunnallisesti aktiivisia. Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, kuinka naisten eri toimintaympäristöt vaikuttavat heidän identiteetteihinsä. Tutkimustulosten mukaan somalinnaiset kamppailevat identiteeteistään kahden kulttuurin välissä, jotka molemmat asettavat naisille vaatimuksia. Somaliassa sekä Suomessa heidän muodostamassaan somaliyhteisössä naisten identiteetit tai näiden identiteettien arvo

kyseenalaistetaan. Näistä kokemuksista johtuen, tutkimuksen kohteena olleet naiset ovat itse joutuneet kyseenalaistamaan identiteettiään ja pohtimaan, keitä he oikeastaan ovat tai mihin he lopulta kuuluvat.

Mubarak ym. (2015) tekivät tutkielman Suomen somaleista, joilla tarkoitetaan tässä yhteydessä Suomessa asuvia somalitaustaisia henkilöitä. Tutkielma perustuu lähes sataan haastatteluun, tilastoihin ja tutkimuksiin, jonka tarkoituksena on rakentaa yhdenvertaista yhteiseloä ja luoda pohjaa uusille käsityksille suomalaisuudesta ja Suomesta. Keskeisempänä tuloksena esille nousevat teemat kotoutuminen, sopeutuminen ja suvaitsevaisuus, joihin liittyen keskustelua käydään yleisellä tasolla aina valtaväestön ehdoilla. Joskin näiden teemojen sijasta toivottaisiin enemmän puhetta yhdenvertaisesta yhteiselosta. Tutkimukseen osallistuneet somalitaustaiset henkilöt kokivat, että valtaväestö olettaa heidän muuttuvan valtaväestön edustaman normin kaltaisiksi, jotta he voivat olla aito osa suomalaista yhteiskuntaa. Tutkijoiden mukaan suurin haaste piilee valtaväestön kyvyssä elää tasavertaisina somalitaustaisten ihmisten kanssa.

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli tuottaa tietoa nuorten somalien elämästä ennen Suomeen tuloa. Maahanmuutto ja globalisoituminen ovat yleistyneet ja tuoneet mukanaan haasteita. Globalisoituminen on prosessi, jossa jokaisen ihmisen tulee kyetä sopeutumaan ja muuttumaan. Kulttuuri voidaan ajatella myös prosessina, joka ei ole kiveen hakattu järjestelmä, vaan se muuttuu jatkuvasti ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa jokapäiväisessä elämässä. Jos Suomessa valtaväestö ei muuta käsityksiään suomalaisuudesta, ei myöskään somalitaustaisia Suomessa syntyneitä huvia käyttäviä naisia voida hyväksyä suomalaisiksi. Tämä voi johtaa siihen, että nämä nuoret elävät jatkuvassa ajatuksessa siitä, että he eivät kuulu mihinkään. (Mubarak ym. 2015, 287.)

Tutkimustehtävän pohjalta tutkimuskysymykseksi muodostui:

Mitä nuoret somalialaiset naiset kertovat elämästään ennen Suomeen tuloa?

Tavoitteena oli tuoda nuorten naisten omaa ääntä osaksi heitä koskevaa yhteiskunnallista keskustelua ja tämän myötä lisätä ymmärrystä heitä kohtaan. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa sellaista tietoa, joka hyödyttäisi somalitaustaisten naisten parissa työskenteleviä.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerrotaan tutkimusprosessista. Tämä opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, sillä tarkoituksena oli tutkia somalitaustaisten maahanmuuttajanaisten omakohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä heidän elämästään omassa kotimaassaan ennen Suomeen tuloa.

Opinnäytetyön työelämän yhteistyökumppanina oli eteläsuomalainen pakolaisten palvelupiste. Tämän palvelupisteen kautta löytyivät sopivat haastateltavat ja heidän yhteystietonsa. Suostumus tutkimukseen saatiin neljältä tutkittavalta.

7.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyön tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntausta, jossa pyritään ymmärtämään tutkittavan kohteen ominaisuuksia, merkityksiä ja laatua kokonaisvaltaisesti. Tarkkaa ja yksiselitteistä määrittelyä laadulliselle tutkimukselle on vaikea antaa, koska sillä ei ole täysin omia teorioita ja metodeja. Tässä yhteydessä teoriolla tarkoitetaan jotakin kokoelmaa selittäviä käsitteitä, jotka ajatellaan relevantiksi eli käyttökelpoiseksi, kun ne auttavat tutkimusta. Metodilla tarkoitetaan puolestaan jotakin erityistä tutkimustekniikkaa, joka on käytännöllinen silloin, kun se pystyy yhdistämään teorian, hypoteesin eli tutkimuksen tarkoituksen ja metodologian eli lähestymistavan tutkia tutkimusaihetta. Nämä neljä ovat laadullisen tutkimuksen peruskäsitteitä, joiden ympärille tätä opinnäytetyötä rakentuu. (Metsämuuronen 2006, 83.)

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2001, 151–157) määrittelevät, että kvalitatiivinen tutkimus ei ole minkään tieteenalan tutkimusote tai vain yhdenlainen tapa tutkia, koska se sisältää lukuisia eri lähestymistapoja, traditioita ja aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä ihmisten ja heidän elämänsä tutkimiseksi, jossa lähtökohtana nähdään ihmisten todellisen elämän kuvaaminen.

Keskeistä Varton (1992, 24–29) mukaan laadulliselle tutkimukselle ovat laaja kirjo kaikkea elämismailmaa, jossa keskiössä ovat ne merkitykset, jotka ilmenevät moninaisin eri tavoin. Elämismailma on kokonaisuus, jossa ihmistä voidaan tarkastella yksilön, yhteisön, arvotodellisuuden, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yleisesti ihmisten välisten suhteiden kohteista. Elämismailmaa tarkastellaan laadullisessa tutkimuksessa merkitysten maailmana, jossa merkitykset ilmenevät ihmisen suunnitelmina, toimina, päämäärien asettamisina, hallinnollisina rakenteina, yhteisöjen toimina ja muina ihmisestä lähtöisin olevasta toiminnasta, sekä ihmiseen päätyvinä tapahtumina.

Tässä tutkimuksessa keskiössä ovat somalitaustaisten maahanmuuttajanaisten elämismaailma. Tutkittaville halutaan antaa yksittäinen ja merkityksellinen puheenvuoro heidän omasta ja merkityksellisestä elämismaailmastaan.

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää, jossa tutkimuksen aineisto kerätään myös todellisessa kontekstissa ja tilanteissa. Tutkimuksen aineisto kerätään sellaisten metodien avulla, joissa tutkittavien oma ääni ja näkökulma pääsevät parhaiten esille, kuten tässä opinnäytetyössä on käytetty teemahaastattelua. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston tieteellisyuden kriteerinä ovat tarkoituksenmukaisesti valittu pieni kohdejoukko, jota tutkija tarkastelee määrän sijasta laadullisen tutkivalla otteella. Tutkijalla ei voi olla etukäteen määriteltyjä olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista, koska tutkittavien näkökulma on se keskeinen asia, jonka perusteella tutkija tarkastelee yksityiskohtaisesti ja kokonaisvaltaisesti aineistoa etsimällä vastauksia tutkimuskysymyksiinsä. (Hirsjärvi ym. 2001, 152–155.)

7.2 Aineiston hankinta

Haastattelu sopii aineistonhankintamenetelmäksi tähän tutkimukseen, koska tutkittavilta haluttiin sellaista tietoa, joka koskee esimerkiksi heidän asenteita, käsityksiä, havaintoja, mielipiteitä, kokemuksia ja arvoja. Haastattelussa tutkija osallistuu aineiston tuottamiseen vuorovaikutteisesti esittämällä suullisia kysymyksiä, joihin haastateltava vastaa. Haastattelu perustuu ihmisten väliseen viestintään ja vuorovaikutukseen, joka koostuu sanoista ja niiden merkityksestä ja tulkinnasta. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 11, 48.)

Haastattelu voi olla strukturoimaton eli avoin haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, eli siinä on määriteltyä sisältö tai strukturoitu eli sisältö on ennalta määritelty. Tässä opinnäytetyössä on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua, koska tällä aineistokeruumenetelmällä haastateltavat saivat puhua mahdollisimman vapaasti kuitenkin teemojen ympärillä, jotta aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin. (Eskola & Suoranta, 85–87.)

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 47–49) määrittävät, että teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja, mutta se ei etene valmiiksi muotoiltujen kysymysten ja tarkkojen yksityiskohtaisten kysymysten kautta, vaan väljemmin kohdentuen ennalta suunniteltuihin teemoihin. Teemahaastattelu sopii käytettäväksi, kun halutaan tietoa vähemmän tunnetuista ilmiöistä ja asioista, sekä sillä voidaan tutkia yksilön ajatuksia, kokemuksia, tunteita ja sanatonta kokemustietoa.

Haastattelu on helpointa äänittää, jonka jälkeen aineisto litteroidaan eli nauhoitetut puhemuotoiset aineistot kirjoitetaan tekstimuotoon mitään muuttamatta. Teemahaastattelu on vaativa tiedonkeruumuoto, koska se on menetelmänä aikaa vievää ja aineiston oikeanlainen tulkinta jää haastattelijan oman tulkinnan varaan. Tärkeää on osata kuulla haastateltavaa ja varmistaa,

että keskustelu pysyy haastattelijan hallinnassa ja teemojen sisällä. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 11–12, 34.)

7.3 Tutkimusaineiston kuvaus

Opinnäytetyön tutkimusaineisto koostui neljän somalialaisen naisen yksilöllisestä teemahaastattelusta. Kaksi haastattelua toteutettiin ammattitulkin avulla ja toiset kaksi suomen kielellä ja avustavalla englannilla. Yksi haastatteluista toteutettiin puhelimitse. Haastateltavat olivat asuneet Suomessa kahdesta kolmeen vuoteen. Kolme heistä saapui Suomeen turvapaikanhakijoina ja yksi haastateltava oli tullut perheen yhdistämisen kautta. Naiset olivat iältään 20–31-vuotiaita ja asuivat keskikokoisessa eteläsuomalaisessa kaupungissa.

Kaikki haastateltavat olivat syntyneet Somaliassa, joko Mogadishussa tai pienemmässä kaupungissa maaseudulla. Haastatteluihin osallistuneista yksi nainen opiskeli täysipäiväisesti, yksi oli työharjoittelussa ja kaksi kävi kielikursseilla ja oli lasten kanssa kotona. Yksi haastateltavista oli naimisissa, yksi oli leski ja kaksi oli vielä naimattomia. Naisista yksi asui veljensä kanssa, yksi vanhempiansa ja sisarustensa kanssa, yksi lastensa kanssa ja yksi nainen asui yksin. Haastateltavista kaikilla oli perhettä edelleen Somaliassa, joko vanhemmat tai sisaruksia muun suvun lisäksi, sekä kahdella haastateltavista oli yksi tai useampi lapsi edelleen Somaliassa.

Kaksi haastateltavaa tavattiin muutaman kerran ennen haastatteluja joko palvelupisteellä tai kotikäynnillä palvelupisteen työntekijän ja tulkin kanssa. Tapaamisten aikana haastateltaville kerrottiin opinnäytetyöstä sekä kiinnostuksesta tutkimusaihetta kohtaan. Näiden käyntien ja tapaamisten jälkeen soitimme tulkin kanssa näille naisille sopiaksemme haastatteluiden ajankohdat. Kahden muun haastateltavan kanssa oltiin yhteydessä sähköpostilla ja puhelimitse ennen haastattelua, joiden myötä heille kerrottiin tutkimuksesta ja sovittiin haastattelujen ajankohdat. Kolmelle haastateltavalle lähetettiin saatekirje liittyen haastatteluihin ja yhden haastateltavan kanssa saatekirje käytiin läpi ennen haastattelua. Saatekirjeellä haluttiin varmistaa se, että haastateltavat ymmärtävät heidän anonymiteettinsä, haastattelijan ja tulkin vaitiolovelvollisuuden ja tutkimuksen tarkoituksen.

Ennen haastattelujen alkua varmistettiin vielä haastateltavilta lupa nauhoittaa haastattelut ja perusteltiin miksi nauhurin käyttö olisi tärkeää aineistoin litteroimiseksi. Haastattelut toteutettiin joulukuussa 2015 ja puhelimitse tehty haastattelu maaliskuussa 2016. Haastattelupaikka oli kaikille ennestään tuttu, josta löytyi jokaiselle haastattelulle rauhallinen ja yksityisen tila.

Haastattelut kestivät 25 minuutista 1 tuntiin ja 30 minuuttiin. Tulkin kanssa tehdyt haastattelut olivat lyhyempiä kuin ilman tulkkia tehdyt. Kaikki haastattelut nauhoitettiin sanelukoneelle, josta aineisto siirrettiin litteroimalla tietokoneelle. Litteroinnissa pyrittiin kirjoittamaan kaikki aineisto mahdollisimman sanatarkasti, jottei mitään jäisi aineistosta huomaamatta. Litteroitua aineistoa kertyi noin 32 sivua.

7.4 Analysointimenetelmänä kategoria-analyysi

Tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston analysointimenetelmän lähtökohdaksi oli jäsenkategoria-analyysi. Jäsenkategoria-analyysin mukaan ihmisiä tai asioita kuvataan monella eri kategorialla, kuten esimerkiksi maahanmuuttaja tai kantasuomalainen. Jokainen ihminen voidaan luokitella useaan eri kategoriaan myös yhtäaikaaisesti, kuten nainen, äiti ja vaimo. Kategorioihin liittyy ikään kuin näkymättömästi piirteitä, joiden mukaan muovaamme käsitystä ihmisistä ja asioista kulttuurisesti ja moraalisesti, kuten työtön tai opiskelija. Kategoriat ovat läsnä joka päiväisessä elämässämme, vaikkamme kiinnittäisi niihin varsinaista huomiota. Kategoriat ovat osa ihmisten välistä päivittäistä kanssakäyntiä ja antavat tietoa, jonka avulla voidaan yhdistää kanssakäyminen, kulttuuri ja moraalit toisiinsa. (Jokinen, Juhila & Suominen 2012, 27.)

Kategorisaatioon pohjautuvilla tutkimuksilla on perinteisesti juuret kognitiivisessa psykologiassa, jossa ihmisiä luokitellaan heidän tapansa mukaan ymmärtää maailmaa, käyttäytymistä ja sen mukaista toimintaa, jonka avulla pyritään paljastamaan ihmisen ajattelun ja toiminnan periaatteet. Sosiologi Harvey Sacks kuitenkin pyrki painottamaan kategorisoinnilla siihen, että ihmismielen sisällä pitämiämme asioita, kuten muistot, voidaan kognitiivisen ajattelun sijasta nähdä sosiaalisina ja sosiaalista järjestystä luovina tekoina. Muistoista tehdään tekoja osallistumalla esimerkiksi aviopuolison mielen luentaan ja tulkitsemiseen ja tällä tavalla muodostamme niitä todellisiksi. (Jokinen ym. 2012, 33.)

Kategorioidessamme ihmisiä, on kyse identiteettien rakentamisesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että kategorisoinnin avulla tulkitaan ja määritellään ihmisiä sekä sitä, millaisia he ovat. Identiteettiä tarkastellaan kategorisoinnin avulla rakentuvana ilmiönä eikä pelkästään ihmisen elämänkaaren mukana kehittyvänä asiana. (Jokinen ym. 2012, 89–90; Välimaa 2011, 28.)

Kategorioilla tarkastellaan ja etsitään etnometodologisen lähestymistavan avulla ihmisten keskinäisen toiminnan merkitystä ja tämän myötä sosiaalisen järjestyksen syntymistä eli arkielämän toimintojen sosiaalista järjestymistä kielen ja puheen avulla. Kategorioiden ymmärtäminen kielen käytössä ja muussa toiminnassa ovat sidoksissa kulttuuriin ja sen avulla voidaan kuvata, mikä on kulttuurisesti hyväksyttävää tai sopimatonta. (Ruusu- vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 244–245; Juntunen 2014, 7–8.)

Kategorioihin voidaan liittää erilaisia kulttuurisia ja moraalisia toimintoja, joiden perusteella kuulijassa herää esimerkiksi erilaisia odotuksia, vastuita tai velvollisuuksia. Eli tällä tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttajiin liitetään myös tietynlaisia tyypillisiä ja ei niin tyypillisiä odotuksia, ominaisuuksia ja toimintaa. Kategorioista esille paljastuva moraalit näyttävät yleensä vasta sitten, kun jokin poikkeaa näistä odotuksista mitä esimerkiksi juuri maahanmuuttajiin kohdistetaan. (Ruusu- vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 244–245; Juntunen 2014, 7–8.)

7.5 Analyysin toteutus

Tutkimustulokset rakentuvat litteroidun aineiston perusteella tehtyyn analyysiin kategoria-analyysia käyttäen. Tutkittavaa aineistoa tulee lukea ja tarkastella analyttisesti tekemällä havaintoja ja löydöksiä teoreettisen aineiston ja oman ajattelun avulla vastaamalla tutkimuskysymykseen. Analyysia tehtäessä tutkijan roolina on etsiä, löytää, yhdistellä, eritellä ja luokitella sisältöä. Aineistoa tulee lukea useita kertoja läpi ennen varsinaista kategorisointi-analyysin aloittamista, koska käytettäessä kategoria-analyysia tutkimuksissa on huolehdittava siitä, että muodostettavat kategoriat syntyvät tutkimuksen aineiston perusteella eivätkä tutkijan pakottamina tulkin-
toina. (Ruusuvuori ym. 2010, 13–16; Välimaa 2011, 24.)

Litteroitua aineistoa luettiin aluksi lukuisia kertoja läpi, jotta aineisto tuli tutuksi. Tässä vaiheessa aineisto näyttäytyi vielä jokseenkin vieraalta, jonka johdosta aineistoon tutustumista jatkettiin kirjoittamalla tutkimuskysymys jokaisen sivun alkuun. Tällä tavoin aineisto alkoi jäsentyä sen eri näkökulmista.

Aineiston analysoinnissa tutkimuskysymys pidettiin jatkuvasti esillä, jotta säilyi vahvasti ajatus siitä, että mitä aineistosta etsittiin. Tutkimuskysymys pidettiin melko laajana, koska haluttiin tuoda esille naisten omista näkökulmista heille tärkeitä asioita heidän elämästään ennen Suomeen tuloa. Tutkimuksessa haluttiin tutkia somalitaustaisten naisten elämää Somaliassa, ja pyrittiin etsimään aineistosta kaikki puhe liittyen naisten elämään Somaliassa ja huomioimaan myös käänteisen kertomisen. Tällä tarkoitetaan sitä, jos haastateltava kertoi esimerkiksi, että hänen perheestään osa lähti Suomeen, niin tästä voimme päätellä, että osa perheestä on edelleen Somaliassa ja puhe voidaan yhdistää puheeksi elämästä Somaliassa.

Aineistosta etsittiin tutkimuskysymykseen liittyviä kategoriaryhmiä. Tutkimuskysymys oli: Mitä nuoret somalialaiset naiset kertovat elämästään ennen Suomeen tuloa? Aineistosta löytyi analyysin avulla yhteensä 209 kategoriaa. Tämän jälkeen kategoriat jaettiin ryhmiin samankaltaisuuden perusteella. Aineistosta muodostui aluksi kahdeksan kategoriaryhmää, joista kuitenkin lopulta löytyi yhtäläisyyksiä toisiinsa. Muutama kategoriaryhmä yhdistettiin ja lopulta hahmottui kuusi erillistä kategoriaryhmää, joita olivat uskonto, naisena eläminen, sota, perhe, kulttuuri ja lähtökohdat.

Näistä kuudesta kategoriaryhmästä huomattavasti suurimmat olivat puhe uskonnosta ja naisena elämisestä Somaliassa. Puhe sodasta tuli esille monessa eri asiayhteydessä ja samoin puhe perheestä. Kulttuuri tuli myös aineistosta selkeästi esille ja viimeiseksi kategoriaryhmäksi muodostui lähtökohtien vaikutus somalialaisten elämässä. Kategoriaryhmät on nimetty kuvaamaan mahdollisimman hyvin siinä esille nousevia asioita ja otsikoihin on lisätty lainaukset aineistosta.

7.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkija itse vaikuttaa laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen ja siinä esille nouseviin tutkimustuloksiin, koska aineiston analysointi jää paljolti tutkijan kokemuksen ja omien tulkintojen varaan. Osaksi myös tutkimuksen aineiston laatu vaikuttaa lopullisiin tulkintoihin, johon tutkija itse pystyy vaikuttamaan esimerkiksi valmistautumalla, että haastattelut onnistuvat halutulla tavalla. (Rastas 2005, 93.)

Kuula (2006, 112) määrittää, että keskeisenä normina eettisyyden säilyttämiseen tutkimuksissa on tutkimusaineiston tuottamiseen osallistuneiden henkilöiden anonymisointi, eli haastateltavia ei tule voida tunnistaa tutkimuksesta. Tämän tutkimuksen eettisenä haasteena oli haastateltavien anonymiteetin säilyttäminen, koska tutkimus kohdistui pieneen etniseen ryhmään. Tämän vuoksi tutkimuksessa ei ole mainittu haastateltavien asuin-kuntaa, eikä yhteistyötahoa sen tarkemmin.

Haastattelututkimukseen osallistuvilla henkilöillä tulee selkeästi esittää tutkimuksen tarkoitus ja varmistaa, että haastattelija ja haastateltava ymmärtävät toisiaan. On varmistettava, että tutkimukseen osallistuva varmasti ymmärtää mihin tutkimukseen osallistuu ja, että tutkimus on mahdollista keskeyttää hänen osaltaan koska tahansa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 17, 41.)

Haastateltavien ymmärrys tutkimuksesta huomioitiin alusta alkaen kertomalla haastateltaville tutkimuksen tarkoituksesta ja siitä mistä näkökulmasta se kirjoitetaan, sekä kuka sitä kirjoittaa. Lisäksi varmistettiin, että haastateltavien ei tarvitse kertoa haastatteluissa mistään asioista vasten tahtoaan, mitkä ovat heille arkaluonteisia ja haastattelun keskeyttäminen onnistuu koska tahansa.

Tutkimuksessa on tärkeää haastattelijan roolissa huomioida kulttuurierot ja sulkea pois omat olettamukseen tai arvailujen varaan perustuvat ennakkoluulot tai asenteet. Haastattelussa on tärkeää saada rakennettua keskinäinen ymmärrys ja vuorovaikutus haastattelijan ja haastateltavan välille, koska eri kulttuureista lähtöisin olevat henkilöt tulkitsevat ympäröivää todellisuutta mahdollisesti eri tavoin, ja on tärkeää tutustua haastateltavan kulttuurisiin lähtökohtiin ennen haastattelua. (Rastas 2005, 83–84.)

Rastas (2005, 88) määrittää, että tutkimushaastatteluissa olisi perusteltua käyttää naisten kanssa naistulkkia ja vastaavasti miesten kanssa miestulkkia. Tässä tutkimuksessa oli kuitenkin käytössä kahdessa haastattelussa miestulkki, joka saattoi vaikuttaa haastateltavien naisten käytökseen haastattelutilanteessa ja heidän esille tuomiin puheisiin. Osa haastatteluissa esille tulleista asioista osa oli naisille arkaluonteisia, joista he eivät halunneet keskustella. Haastatteluissa käytetty miestulkki oli naisille ennestään tuttu, jonka myötä hänen ajateltiin soveltuvan tilanteeseen. Tutkimuksessa olisi ollut suotavampaa kuitenkin käyttää naistulkkia.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimusaineistosta saatuja tuloksia. Kategoriianalyysi tuotti kuusi kategoriaryhmää, joiden mukaan myös tutkimustulokset esitetään. Kategoriaryhmät ovat nimetty kuvailemaan mahdollisimman osuvasti kappaleessa esille tulevia tutkimustuloksia. Alla on taulukko (taulukko 1), johon on nimetty kategoriaryhmät ilman aineistolainauksia ja niiden lukumäärät kuinka useasti ne aineistossa toistuivat. Seuraavissa kappaleissa esitellään tutkimuksen kuusi kategoriaryhmää.

Taulukko 1. Aineistossa esille tulleet kategoriaryhmät ja niissä esiintyvät kategoriat lukumäärinä

KATEGORIA- RYHMÄT	KATEGORIOIDEN LUKUMÄÄRÄT
Uskonto	63
Naisena eläminen	59
Sota	38
Perhe	19
Kulttuuri	16
Lähtökohdat	14
YHTEENSÄ	209

8.1 ”Meidän uskonto sanoo, et naisen pitää olla tämmönen” – Uskonto

Uskonto tuli aineistosta merkittävästi esille. Tutkittavat kertoivat uskonnon ohjaavan jokaisen naisen elämää. Tutkittavat kokivat uskonnon harjoittamisen tärkeäksi ja näkyvimmäksi osaksi heidän elämässään. Uskonnon harjoittaminen tuli esille pukeutumisen suhteen ja uskonnon vahva vaikutus siihen, miten naisten tulisi pukeutua.

Huviin pukeutuminen oli erityisen tärkeää kaikille naisille ja heistä jokainen pukeutui hiukset peittävään huiviin. Haastateltavat kertoivat, että huivin käyttö on heidän oma valintansa ja he päättävät siitä itse. Jokainen haastateltavista mainitsi, että he pukeutuvat huivin lisäksi hameeseen, koska naisen vartalo ei saa näkyä. Aineiston perusteella kaikki haastateltavat noudattavat ja kunnioittavat pukeutumisensa suhteen sitä, mitä islamin uskonto heille määrää.

Sinun veli, sinun isä, sinun mies ja sukulaiset, jos he ovat kotona ei haittaa, sä voit olla heidän kanssa ilman huiivia, mutta jos toinen tuntematon henkilö tai vieras ni et voi olla.

Meidän uskonto, vaatteet on vaatteet, mutta huivi pitää olla päässä, se on todella tärkeä, että naisen hiukset ei voi näkyä.

Tärkeää on peittää kaikki, koska meidän uskonto sanoo, et naisen pitää olla tämmönen, pukea sen mitä on sanottu, että pitäisi pukea.

Haastateltavat kuvasit, miten he harjoittivat uskontoa pukeutumisen lisäksi rukoilemalla päivittäin ja viettämällä ramadaa, eli paastoamalla kuukauden ajan auringonnoususta aina auringon laskuun. Jokainen haastateltavista kertoi rukoilevansa viisi kertaa päivässä ja viettävänsä ramadaa.

Harjoitan uskontoa rukoilemalla, mä rukoilen viisi kertaa päivässä ja siellä Somaliassa saatetaan helposti olla paastossa tunteina tavallaan kahdeksan tai kymmenen, kun siitä auringon noususta ja auringon laskusta.

Koraanin lukeminen ja koraanikoulu ovat kuuluneet jokaisen elämään. Aineistosta tuli esille, että haastateltaville koraanin lukeminen ja oppiminen on ollut haastavaa, koska koraani on kirjoitettu arabiaksi. Koraaniin jokainen haastateltava suhtautui kunnioittavasti ja noudatti sitä. Tutkittavat eivät kyseenalaistaneet koraanin sisältöä vaan naiset kuvasivat sen olevan elämää ohjaileva kirja, joka kertoo mitä voi tai ei voi tehdä.

Lapsi on koraanikoulussa niin kauan kuin hän osaa siitä, siinä on tiettyjä sarakkakkeita, jotka hänen pitää oppia ulkoa, eli niin kauan kuin hän oppii niitä kaikkia. Koko koraani pyhä kirja. Lapset menevät sinne, ei oo koulutusta, vaan koraani on koulutus, joka kertovat mitä on uskonto.

Muslimin uskonto ei tarvitse, että joku sanoo sulle mitä tehdä tai ei voi tehdä, koska meillä on yhteinen koraani, he lukevat kaikki sieltä. Jos sulla ei ole tietoa tai et voi lukea, mä voin auttaa heitä, lukea ja selittää.

Täällä kirjoitettu kaikki mitä pitää tehdä ja mitä ei pidä tehdä. Et voi juoda alkoholia, et voi mennä naimisiin, jos ei mene miesten kanssa naimisiin.

Tutkittavat puhuivat paljon uskonnon vaikutuksesta naisen asemaan. Naiset eivät voi liikkua kaupungilla yksin, koska muslimikulttuurissa se on paheksuttavaa. Samoin naisten täytyy aina suhtautua kunnioittaen ja alaspäin katsoen, jos miehet puhuvat heille. Uskonnon kerrottiin määrittävän paljon naisten ja miesten välistä asemaa ja roolia.

”Mä olen tämmönen, koska meidät on eri tavalla kasvatettu”
Naisten elämää Somaliassa ennen pakolaisuutta

Joku sanoo sulle, että sä et voi tehdä noin, tytöt pitää olla kotona, silloin, kun sä kysyt miksi, ehkä meidän uskonto joku sanoo sulle, että meidän uskonto sanoo tämmöstä, että tytöt eivät voi olla ulkona.

Meidän uskonto sanoo, että jos sä oot tyttö pitää olla morhem, että sä menet sinun veljen, sinun isän kanssa, et voi liikkua yksin ulkona.

Naisten pitää katsoa alaspäin jos mies puhuu, silloin pitää olla takana, eikä sanoa mitään.

Toisaalta aineiston analyysi paljasti, että jokaiselle muslimille uskonto ei ole yhtä tärkeä eikä jokainen muslimi noudata tai kunnioita sitä. Tutkittavien mukaan jokainen voikin itse päättää asioistaan uskonnon suhteen, mikäli oma perhe sen sallii.

Uskonto, todella isossa merkityksessä. On tiettyjä ihmisiä, jotka eivät silleen noudata sitä kaikkea, mutta suurin osa ihmisistä kyllä noudattaa tosi paljon.

Mutta mä kyllä ymmärrän, että sä näät musliminaisia jolla ei ole näin, he eivät käytä huivia tai muuta, mutta he itse päättävät, se ei ole mun asia.

Uskonto rinnastettiin kulttuuriin. Haastateltavat kertoivat uskonnon olevan parempi elämän kulkua määrittävä tekijä kuin kulttuuri.

Jos ihmiset he harjoittavat tai noudattavat uskontoa se on parempi kuin miten he ottavat kulttuurin. Koska uskonto on parempi kuin kulttuuri.

Uskonnon merkitys on kulttuuria isompi. Jos kulttuurilla ja uskonnolla ei ole vastakohtia ne voivat kulkea rinnakkain.

Tutkittavat kertoivat, että somalialaisella ei voi olla muuta uskontoa kuin islamin uskonto. Haastateltavat käyttivät itsestään nimitystä muslimi. Islamin uskonto ymmärretään tutkittavien mielestä monesti väärin ja islamin uskontoa ei tule yhdistää levottomuuksiin tai sotien syntyyn.

Somaliassa on 100 % muslimi, meillä ei ole mitään muuta uskontoa. Mitä meidän uskonto sanoo, koska tiedätkö, että me olemme muslimi, silloin me noudatamme mitä pitää.

Meidän uskonto muslim on ihan rauhaa, muslimin uskonto ei voi pakottaa jotain ihmistä tekee pahaa sulle.

Tutkittavat mainitsivat lisäksi islamin uskonnon ja eritoten huivin käytön nousseen osakseen näkyvämpään arvoon heidän tultuaan Suomeen. Tämä johtui siitä, että Somaliassa islamin uskonto oli nähtävillä kaikkialla, mutta

Suomessa tilanne on päinvastainen. Aineistossa kuvattiin, että miehillä uskonnon harjoittaminen on näkyvämpää, koska he käyvät moskeijoissa.

8.2 ”Tytöt eivät asu yksin” – Naisena eläminen

Haastateltavat naiset puhuivat elämästään Somaliassa tavallaan naisen silmin. Naisen rooli niin perheessä kuin kotona kerrottiin, että naiset ovat pääsääntöisesti kotona ja työskentelevät siellä äidin kanssa. Haastateltavat sanoivat, että omilla vanhemmilla oli iso merkitys perheen sisäiseen tasa-arvoon ja rooleihin kotitöissä tyttöjen ja poikien välillä. Aineistossa oli paljon puhetta siitä, että somalialaiset miehet ovat tottuneet siihen, että naiset hoitavat kaikki kotityöt.

Haastateltavien perheissä tytöt tekivät kaikki kotityöt. Tutkittavat kertoivat omien äitiensä opettaneen myös pojille kotitöitä, mutta silti suurin osa töistä oli tyttöjen vastuulla.

Meillä oli naapureita ja muut ystäviä, me tiedämme että heillä tytöt tekevät kaikki heidän veljet asiat, kaikki asiat mitä heidän veljet tarvitsee. Pitää kunnioittaa myöskin, jos on pojat ja tytöt kotona, pojat on aina tämmösiä, että he eivät teke mitään. Pojat ajattelevat, että tyttö, koska, kun he kasvavat siellä ni heillä on tämmönen ympäristö ajatus, että tytöt aina tekee kaikki.

Joskus saa ihmetellä, että molemmat lapsi, poika ja tyttö menee yhdessä kouluun, mutta tyttö, hän herää aikaisemmin, laittaa ruokaa pojalle ja antaa hänelle tavaroita, myöskin kaikki kirjat ja kynät hän laittaa.

Ja niin kauan kuin mulla ei ollut omaa perhettä, olin mun äidin kanssa kotona ja tehnyt äidin kotitöitä, olen äidin kanssa joutunu tekemään kotitöitä todella paljon. Somaliassa miehet eivät laita ruokaa, vain naiset.

Somaliassa naiset ja tytöt eivät voi asua yksin, vaan he asuvat kotona äidin ja isän luona siihen saakka, kunnes menevät naimisiin. Haastateltavat kertoivat, että Somalian kulttuurissa naisten yksin asuminen ei ole ollut suotavaa ja mikäli nainen joutuu jostakin syystä muuttamaan aiemmin pois vanhempiensa luota, hän muuttaa sukulaisten luokse, muttei koskaan yksin. Haastateltavat eivät maininneet, että muuttavatko pojat kotoa ennen naimisiin menoa.

Tytöt, kun he menevät naimisiin asti he ovat kotona, heidän oman äitin luona ja isän luona he ovat siellä asti, kun menevät naimisiin.

Joskus tytöt menevät pois kotoa jos heillä on koulutus muualla kaupunki, että he menevät myöskin sukulaisen kanssa asumaan, koska meidän kulttuurissa tytöt eivät voi olla yksin asu-massa.

Tytöt eivät asu yksin, että se on vaarallinen heille ja tämmöstä asioita ja mikä on tärkeätä, tytöt pitää olla kotona ja pitää mennä naimisiin.

Aineistosta tuli esille erilaisista näkökulmista naisten osallisuus työelä-mässä. Haastateltavat mainitsivat olleensa töissä myös kodin ulkopuolella. Haastateltavat toivat esille halukkuutensa tehdä töitä mutta kertoivat, ettei siihen ollut Somaliassa aina mahdollisuutta.

Semmosta parista kuukaudesta oon tehnyt töitä. Oon ostanut tukusta tavallaan hedelmiä ja sitten myynyt niitä eteenpäin so-tilaille pari kuukautta. Eli siinä ohessa lasten kasvattamisen ohessa olen tehnyt myös töitä. Siellä Somaliassa sulle ei ole siihen esimerkiksi työpaikka mahdollisuutta, ni sitten sä oot kotona.

Meillä on pieni bisnes siellä Somaliassa, ehkä tänä aamuna sinä voit ostaa, sinä voit mennä kauppaan, pieni paikka, jär-jestät pienen paikan, ostat tomaattia tai perunoita, ei oo iso bisnes, tai meillä ei ole yrityksiä, että he menevät töihin, mutta oma, he aloittavat oman pienen bisneksen kaupan.

Haastateltavat toivat esille, että naisten työllistyminen Somaliassa on tänä päivänä lisääntynyt ja reilusti yli puolet naisista käy töissä kodin ulkopuo-lella. Joissakin tilanteissa naisten on pakko mennä töihin, mikäli heidän miehensä ei loukkaantumisen tai jonkin muun syyn vuoksi kykene käymään töissä. Somaliassa haastateltavien mukaan naisten asemassa on tapahtunut muutoksia parempaan suuntaan esimerkiksi sen suhteen, että naiset voivat päättää asioistaan enemmän kuin aiemmin.

Nykyään naiset menevät ulkona, lähtevät pois kotoa ja mene-vät ulkona, että he etsivät mitä heidän lapsi syö, koska joskus esimerkiksi hänen mies loukkaantunut ja hän ei pysty teke-mään tai hän kuolee tai hän menevät pois eivätkä tiedä missä mies on.

Nykyään koska ihmiset matkustavat paljon sitten he näkevät eri tavalla eri kulttuureita eri uskontoja tämmöstä asioita ja nykyään naisilla on paljon oikeus kuin ennen, nykyään he voi he järjestävät heidän kotitalous, ehkä menevät töihin, Somali-assa 70% naiset menevät töihin.

Nykyään tytöt menee myöskin kouluu ja ihmiset ymmärtävät sen, ja toi asia joka tytöt pitää olla kotona se menee ihan pikku hiljaa pois.

Äidin vaikutus ja merkitys haastateltavien naisten elämässä oli suuri. Aineistosta tuli esille erityisesti naisten kunnioitus äitiä kohtaan ja äidin rooli heidän elämän rakentumisessa. Haastateltavat kertoivat asumisen olleen helpompaa äidin luona, jolloin koko perhe asui vielä yhdessä. Tutkittavat kuvasivat, että tämä juontaa juurensa nuorena iällä äidiksi tulemisen vastuusta ja siirtymisestä itse äidin rooliin.

Meidän äiti oli tosi kiva.

Eli suurimman osalla silloin, kun perustetaan omaa perhettä, muutetaan sieltä vanhempien nurkilta pois, mutta jos mulle annettaisiin mahdollisuus, mä olisin mennyt takasin sinne äidin luokse asumaan.

Naisten oikeus tulevan aviomiehen ja kumppanin valinnassa tuli esille haastatteluissa. Haastateltavat paljastivat, että jossakin määrin he itse voivat valita tulevan kumppaninsa, mutta viimekädessä perheen isä tai suvun miespuolinen henkilö teki kuitenkin päätöksen. Haastateltavat kuvasivat, että perhe ja isä valitsevat kumppanin uskonnollisista ja kulttuurisista syistä aina tyttärelleen varmistaen, että tuleva aviomies kykenee elättämään tulevan perheensä.

Koska, kun sä puhut ihmisoikeus sää ajattelet, että se oli hirveän pieni määrä, että naiset voi sanoa ääneen, että mitä hän haluaa, silloin oli tosi vaikeeta myöskin koska, kun sä menet naimisiin se on sinun elämä ei sinun vanhempien elämä, mutta silti he valitsevat, että kenen kanssa hän menee naimisiin, koska he katsovat onko toi perhe maksaa heille jotain tämmöstä asioita, määrä tai jotain hänen isä oli kuuluisa henkilö sitten toinen perhe tulee koska he haluavat, että toi menee ton perheen kanssa naimisiin.

Isä kysyi multa mikä on mun mielipide, mutta hän tavallaan edusti, koska ilman hänen suostumustakaan mä en sitten voi mennä vihille, tai meitä ei voi vihkiä. Koska siinä on kuitenkin uskonnollista rajaa, että vaikka mun mielipide kuunnellaan mutta isä loppukädessä päättää. Isä, mun veli voi päättää, setä, koska jos esimerkiksi isä kuolee, ni veljellä on sitten vastuu, jos veljeä ei ole olemassa sitten setä, eli tietynlaista tavallaan isän ympärillä olevia sukulaisia.

Eli silloin, kun me keskusteltiin ja kosiskeltiin, tavallaan vasta sen, kun minä annan miehelle luvan, eli ennen jos hän ei sovi minun kanssa mitään hän ei voi mennä mun isän luokse. Sitten muuten potkaistaan pois, jos ei sovita hänen kanssaan, mun isä päättää lopulta.

Haastatteluaineistossa kuvattiin, että loppukädessä kaikissa naisten elämää koskevissa päätöksissä vähintään kuullaan vanhempien ja eritoten isän mielipidettä asiaan.

Oma elämä, totta kai, se on kiva kertoa omille vanhemmille mitä päätöksiä aion tehdä. Mutta sekin vaihtelee ja riippuu tilanteesta, että kyllä yleensä vanhemmat päättävät mitä perheen päätöksiä siellä tehdään, mutta se riippuu siitä päätöksestä tai siitä asiasta mitä joudutaan päättämään, eli jos lapsilla on jonkinlainen oma mielipide siihen, niin heiltä on myös kysytty.

Eli sielläkin on oma valta tavallaan päättää asioita vaikkakin on 18 vuotias, mutta tosi paljon kyllä vanhemmilla on siihen vahvoja siteitä tavallaan, että niitä asioita mitä nuorukainen joutuu tekemään päätöksiä, vanhemmilla on sitten oikeus puuttua, vaikka olisi 30-vuotias.

Haastateltavat uskoivat ja toivoivat parempaa naisten asemaa Somaliassa. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että mikäli Somalian hallitus saisi naisvallan, niin maassa voisi tapahtua paljon asioita kohti parempaa. Haastateltujen naisten mielestä he ovat ikänsä joutuneet elämään, kuten miehet ovat asioista päättäneet, ja nyt he kaipaavat Somaliassa myös naisvaltaa.

Naisilla on good feeling, ei kuten miehillä, miehet ajattelevat ainoastaan omaa perhettään ja työtä, mutta naiset, he ovat äitejä ja he ymmärtävät eri tavalla kuin miehet.

Naiset eivät halua olla rikkaita tai saada nimeä, mutta miehet haluavat ja Somaliassa ongelma on miehet, jotka johtavat koko maata. Hallituksessa on vain miehiä, jos nainen olisi Somaliassa johdossa, hyviä asioita voisi tapahtua.

Toisaalta naiset kuvasivat turhautuneensa vain kotona olemiseen. Elämän kiireettömyys oli luonnollinen osa naisten arkea Somaliassa. Haastateltavat kertoivat, että kokivat Somaliassa elämäntehtävänsä olla kotona lasten kanssa.

Siellä on kyllä kelloja käytössä, jotkut ihmiset käyttää sitä ja on ajan tasalla kaikki, mutta se ei oo semmosta koko aika semmosta koneellista ajan käyttöä, koska esimerkiksi olen kotona ollut lasten kanssa, mitä mä kalenterilla teen tai mitä mä yleensä teen kellollakaan.

Haastateltavat mainitsivat, että globalisaation myötä naisen asema on ollut paljon esillä nykyisin Somaliassa, jossa olisi nähtävissä naisilla hieman enemmän oikeuksia vaikuttaa omiin asioihinsa, kuitenkin uskontoa ja kulttuuria kunnioittaen.

8.3 ”Ihmiset ovat peloissaan” – Sota

Aineistosta puhuttiin sodasta ja sen eri merkityksistä elämässä Somaliassa. Haastateltavat kertoivat sodan synnyttämien levottomuuksien olleen syy minkä vuoksi naiset ovat paenneet Somaliasta Suomeen. Aineistosta tuli

myös ilmi, kuinka paljon sota on määritellyt ja ohjannut naisten elämää. Haastateltavat sanoivat kokeneensa helpotusta päästessään pakoon Suomeen, vaikkakin Somaliiaan jäi paljon tärkeitä asioita, ystäviä ja perhettä.

Naiset muistelivat elämää Somaliassa ennen sodan alkua. He sanoivat, että elämä ja arki ennen sotaa olivat olleet melkein pä samanlaista kuin Suomessa, mutta sodan jälkeen asiat muuttuivat huonoon suuntaan. Naisten ja miesten välillä kuvattiin vallinneen parempi tasa-arvo ennen sotaa. Muistot ajasta ennen sotaa pohjautuivat kuitenkin täysin haastateltavien vanhempien ja sukulaisten kertomuksiin, koska haastateltavat kertoivat, etteivät muista ajasta ennen sotaa kovinkaan paljoa nuoren ikänsä vuoksi.

Ennen sitä sotaa se oli semmonen sama kuin Suomessa, naisille ei ole huivia, että he menevät kouluun, meille oli jalkapallo tiimit myöskin naisille, koripallo myöskin. Minun äitillä on polvi ongelmia, koska hän oli Somaliassa koripallojoukkue, hän pelasi siellä kuusi vuotta.

Mä en itte muista ajasta ennen sotaa paljon mitään, mutta mitä mä oon kuullut et se on ollut ilmainen, koulu on ollut ilmainen.

Joo ennen sotaa meillä oli hyvin. Me lähetimme sokeria, me lähetimme banaania, sokeria, me lähetämme kaikkea muihin maihin. Meillä oli teattereita, mutta nyt ei mitään.

Aineistossa tuli esille sodan vaikutukset koulutukseen ja työelämään Somaliassa. Sodan aikana koulutukset muuttuivat maksullisiksi, joka lisäsi työttömyyttä. Haastatteluissa tuli esille myös sodan aiheuttamaa pelkoa naisissa ja sen heijastumista arkielämään, kuten ulkona liikkumiseen. Ihmisten ja järjestöjen auttamistyön kuvattiin olleen Somaliassa haastavaa.

Tällä hetkellä, kun on tapahtunut sisällissota, koulu on maksullista, kaikki on maksullista. Ihmisellä ei ole paljoa tietoa, koska sodan aikana he eivät käy koulua tai ei oo mitään koulutusta tai mitään asioita.

Koska Somaliassa me emme tienneet 24 vuoteen rauhasta, kukaan ei tiedä miten auttaa. Mut nykyään paljon myös somalialaisia ihmisiä lähtevät takaisin Somaliiaan, jotka olivat täällä Suomessa, tai Ruotsissa, koska he haluavat auttaa ihmisiä, mutta kun siellä ei ole turvaa, kun he rakentavat taloa tai terveystasemaa ja muuta turvaa, huomena ne kaikki räjähtää, ihmiset masentuvat koska menee paljon rahaa ja aikaa.

Tutkittavat kertoivat, että syynä heidän lähtöönsä Somaliasta olivat klaanijärjestö Al-Shabaabin uhkailut perhettä kohtaan sekä yleinen turvattomuus. Somaliasta paettiin joko lentokoneella tai jalkaisin Saharan autiomaan halki, josta he ovat jatkaneet matkaansa autolla, laivalla ja kumiveneellä Eurooppaan.

Joo, me pakenimme sieltä pois, Saharan pitkin Somaliasta tonne Eurooppaan saakka, pääosin autolla ja laivalla ja kumi-veneellä, se oli pitkä matka.

Eli siellä on ensinnäkin ollut yleinen turvattomuus todella vaakalaudalla, sekä tavallaan oman hengen puolesta tavallaan on lähtenyt pakoon sieltä.

Erityisesti pommitusten, aseiden ja levottomuuksien kerrottiin aiheuttaneen pelkoa Somaliassa.

Pommien takia monet perheet istuvat kotona ja pitävät lapsensa sisällä, koska paikat joissa on pommeja ovat koulut, toimistot, paikat jossa on ihmisiä paljon, minne ihmiset tulevat yhdessä, yleiset paikat. Kukaan ei halua, että oma lapsi kuolee pommiin.

Siellä tapahtuu paljon mielenosoituksia mutta ei ole sama kuin Suomen mielenosoitus. Suomessa ihmiset sanovat mitä he haluavat torilla ja he puhuvat mitä haluaa sitten poliisi valvoo ettei ole ongelmaa. Mutta siellä jos ihmiset tekevät sitten tulevat aseiden kanssa, he ampuvat ihan suoraan. Koska meillä ei ole tommosta välineitä, koska täällä on vettä joskus tai kaasua. Mutta meillä on vain aseita, silloin he ampuvat suoraan.

Ihmiset ovat peloissaan, koska Somaliassa on pommeja joka puolella. Sä et tiedä, jos huomenna menet ulos, että kuoletko sä vai pääsetkö kotiin takas.

Uhkien ja pelon vuoksi haastatteluissa ei haluttu puhua tarkemmista syistä turvapaikanhakemiselle Suomesta, koska haastateltavat olivat huolissaan ja peloissaan edelleen Somaliassa olevista perheenjäsenistään ja heidän kohdaloistaan.

8.4 ”Minun perhettä on edelleen siellä” – Perhe

Haastatteluilla naisilla oli perhettä ja suurin osa suvusta edelleen Somaliassa, sekä myös omia lapsia ja aviomies. Naiset sanoivat, että huoli lopusta perheestä on suuressa osassa heidän elämänsä täällä Suomessa. He kertoivat olevansa tiiviisti puhelimen välityksellä yhteydessä Somaliaan.

Meidän paras ystävä on siellä, kasvoimme yhdessä ja leikimme yhdessä. Siellä on paljon perheitä, heillä ei ole mahdollisuus päästä ulos sieltä.

Minulla on lapsia Suomessa ja Somaliassa, äitini hoitaa. Suunnitelmissa hakea heitä Suomeen, suoranaisesti heihin ei kohdistu mitään ongelmaa, mutta yleinen turvallisuus on se mitä on.

Aineistossa kerrottiin somalialaisten perheiden suuresta koosta. Somaliassa on tavallista, että äiti hoitaa lapsensa siihen saakka, kun lapset menevät naimisiin ja tämän jälkeen lapset vuorostaan huolehtivat äidistään tarpeen vaatiessa. Haastateltavat mainitsivat, että lapsia on melkein mahdotonta erottaa vanhemmistaan. Perheen kerrottiin olevan tärkeintä naisten elämässä.

Olemme suuri perhe. Meidän perhe koostuu yhdeksän henkilöitä, ja isä ja äiti, minun sisarukset ovat kahdeksan henkilöä.

Somaliassa eletään pitkään vanhempien nurkissa, niin kauan kuin perustetaan oma perhettä ja sitten, kun vanhempi ikä tulee painamaan tai tulee iäkkäästä vanhus, sitten otetaan hänet omaan asuntoon, tavallaan muutetaan hänet sinne missä minä asun, otetaan hänet mukaan.

Kahta asiaa voi erottaa, että on muuttaa kahteen eri paikkaan esimerkiksi minä ja mun vanhemmat ja sitten, että jompikumpi oikeastaan kuolee, että hautalepoon, muuten se on todella vaikea erottaa minua vanhemmista.

8.5 ”Vaikka meillä oli ongelmia, me olimme iloisia” – Kulttuuri

Somalian kulttuuri kuvattiin vahvaksi ja kerrottiin ihmisten yleensä sekoittavan sen uskontoon. Tärkeintä Somalian kulttuurissa on lippu, joka on merkki siitä, että he ovat Somaliasta kotoisin. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että kulttuuri on vahvempi elämän ohjaaja kuin uskonto. Somalian kulttuurin kuvattiin eläneen vahvana maaseudulla eikä ole niin nähtävissä suuremmissa kaupungeissa.

Somalian kulttuuri on liian laaja. Ihmiset aina sekoittaa kulttuurin ja uskonto ja joskus ajattelee, että kulttuuri on vahvempi kuin uskonto.

Meidän ongelma, että Somaliassa kulttuuri on aina vahva ja meillä on kova kulttuuri, että kulttuuri on tärkeä.

Eli kuitenkin tosi paljon se kulttuuri somalian kulttuuri elää vielä maaseudulla. Pääkaupunkiseudulla elämä on semmosta ihan normalisoitua eli silleen ei mieltä sen tarkempaa mitään kulttuuria, asioita.

Somalian kulttuuria kuvattiin yhteisölliseksi. Haastateltavat mainitsivat, etteivät olleet Suomessa asuessaan kohdanneet samanlaista yhteisöllisyyttä kuin Somaliassa. Haastateltavat yhdistivät auringon heidän kulttuuriinsa. Yhteisöllisyys, ihmiset, ruoka ja aurinko olivat asioita, joita haastateltavat kertoivat kaipaavansa Somaliasta.

Meillä oli koko ajan aurinkoa. Vaikka meillä oli ongelmia, me olimme iloisia, siellä oli aurinko, siellä oli tuttuja ihmisiä, siellä oma missä asuimme, missä synnyimme, kaikki tervehti

sinua aamulla, illalla myöskin he tulevat mitä sinulle kuuluu ja tämmöstä

Ihmiset siellä, he ovat auttavaisia, että he auttavat sinua jos sinulle tapahtuu jotain ongelmia. Joskus me syömme yhdessä vaikka meillä ei ole sama perhe, olemme naapureita mutta syömme yhdessä, meillä on pieni pala ja syömme yhdessä vaikka meillä ei ole mitään sukulaisia tai minun äitin sisko, hänen lapsi, ei, vain koska me olemme somalialaisia ja syömme yhdessä.

Kulttuuripuheen yhteydessä aineistosta tuli esille kaipuu siellä asuvien perheenjäsenten luokse.

Vanhemmat, täällä on semmonen yksinäinen olo, siellä on yhteisö, asuinalue, nuoruusalue missä on kasvanut, tuttuja ja ystäviä. Jokainen varmaa kaipaa niitä läheisiä.

Haastateltavat kertoivat olevansa kiitollisia siitä, että ovat päässeet Suomeen turvaan. Samalla he kuvasivat vaikeuksiaan sopeutua suomalaiseen kulttuuriin, mutta ovat kuitenkin kiinnostuneita oppimaan enemmän.

8.6 ”Jos sulla on raha, sä voit ostaa kaikki” – Lähtökohdat

Haastateltavat olivat huolestuneita Somalian terveydenhuollosta, joka on yksityinen ja maksullinen. He kertoivat, että sairaanhoitoon pääsevät ainoastaan ihmiset keillä on varaa maksaa palveluista.

Meil on yksityinen, jos sulla on raha, sä voit ostaa kaikki. Terveydenhuolto maksullista, eli vaikka nyt haavoitut kadulla sinulla pitää olla raha mukana, jotta pääset sitten hoitoon. Ja tämä on sen takia tavallaan, että, kun siellä ei ole valtio mikä tavallaan pyörittää niitä asioita, tai mitä pitäis pyörittää. Somalian tilanne on ollut vaikea.

Meidän kotimaassa Somaliassa, jos sä et asu pääkaupunki sitten sä oot ihan maaseudulla ja siellä ei ole paljoo palveluluita ei oo koulutusta ei oo mitään.

Haastateltavien mukaan somalialaisen ihmisen lähtökohdat ja vanhemmat määrittävät paljon jokaisen elämän kulkua. He kuvailivat, että mikäli perheen vanhemmat olivat kouluttautuneita, niin todennäköisemmin myös heidän lapsetkin kävivät kouluja.

Jos sinun vanhemmilla on koulutus ehkä sä myöskin oppi parempi kuin muiden lapset joiden perheellä ei ole ketään koulutusta tai tämmöstä asioita, et se liitty myöskin kasvatukseen, että jos sinun perheellä joku käy koulua tämmöstä silloin sulla myöskin tulee, että sä ymmärrät paremmin kuin muut lapset, jotka ei pääse kouluun.

Tosi paljon se myös riippuu perheestä miten rahallisesti tai taloudellisesti perheellä on mahdollisuudet. Jos lapsi voi käydä koulua, lapsia viedään kouluun. Jos rahallisesti, taloudellisesti ei ole mahdollista niin sitten saatetaan viedä koraanikouluun, ja äiti on sitten vienyt minut koraanikouluun.

Mä olen tämmönen, koska meidät on eri tavalla kasvatettu.

Aineistosta tuli esille, että varakkuudella oli iso merkitys Somaliassa. Varakkailta perheillä ja heidän lapsillaan oli paremmat mahdollisuudet elämässään kuin vähemmän varakkaista perheistä tulevilla. Maaseudulta tuleva väestö nähdään Somaliassa heikompien mahdollisuuksien ihmisjoukko, verrattuna suuremmissa kaupungeissa asuviin. Haastateltavat mainitsivat, että maaseudulta tulevilla ihmisillä on ollut harvemmin varaa käydä kouluja.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kategoria-analyysin avulla tutkimusaineistosta muodostui kuvaus haastateltujen naisten elämästä Somaliassa. Tämän kuvauksen kokonaisuus koostui islamin uskonnosta, yhteisöllisestä perheestä, kulttuurista sekä sodan ja heidän omien lähtökohtien vaikutuksista heidän elämässään. Haastateltavat olivat ennen Suomeen tuloaan eläneet Somaliassa lapsuudestaan aikuisikään saakka. Haastatteluista tuli ilmi, että elämä Somaliassa tulee aina kulkemaan näiden naisten arjen rinnalla täällä Suomessa.

Mubarak ym. (2015) tuovat ilmi tutkimuksiin perustuvassa teoksessaan, että suomalainen kantaväestö suhtautuu positiivisemmin somalialaisiin maahanmuuttajiin silloin, kun he tietävät ja tuntevat heidän taustojaan ja heidät yksilöinä. Tämä tutkimustulos tukee tämän opinnäytetyön tuloksia, joiden avulla voidaan rakentaa ymmärrystä somalialaisia maahanmuuttajia kohtaan tutustumalla heidän taustoihinsa ja lähtökohtiinsa.

Peltonen (2004) toi ilmi tutkimuksessaan, että somalialaisuus merkitsi somalialaisille nuorille somalin kieltä ja islamin uskontoa, jota täydensivät vahva diasporasuhde Somaliaan ja erilaiset kulttuuriset piirteet ja tavat. Näitä samoja piirteitä tuli esille myös tässä tutkimuksessa, josta kuitenkin haastateltavat eivät tuoneet somalian kieltä suoranaisesti esille, mahdollisesti sen takia, että tässä tutkimuksessa ei tutkittu haastateltujen naisten sopeutumista Suomeen. Haastatteluista tuli ilmi islamin uskonnon ja muslimikulttuurin olevan vahvasti läsnä haastateltavien elämässä. Somalian kulttuuria haastateltavat eivät osanneet suoranaisesti avata käsitteenä, vaan kulttuuriset piirteet ja tavat tulivat esille aineistosta silloin, kun naiset kertoivat normaalista elämästään kotimaassaan. Elämä nähtiin olleen niin sanotusti normaalia Somaliassa.

Tutkittavat suhtautuivat ja rakensivat elämäänsä koraanin ehtoja kunnioittaen. Koraanin ehtojen mukainen elämä oli naisille itsestään selvä asia, eikä kukaan haastatelluista naisista nähnyt elämäänsä ilman muslimikulttuuria.

Peltosen (2004) tutkielma tukee näitä tuloksia. Hänen mukaansa Islamin uskonto näyttäytyy somalialaisille elämän punaisena lankana, joka määrittää heidän elämänsä normit. Tämän myötä hänen tutkimukseensa osallistuneet somalinuoret eivät voineet kuvitella elämäänsä ilman uskontoa, ja eritoten Suomessa muslimi-identiteetti toi turvaa uuden ja vieraan ympäristön keskellä.

Haastatteluissa kuvattiin uskonnon ja kulttuurin mahdollista eriävää merkitystä naisten elämässä. Jokainen tutkittava mainitsi haastatteluissa, että somalialainen kulttuuri on kova, mutteivat osanneet yksiselitteisesti tarkentaa asiaa. Kerrottiin myös, että kulttuuri ja uskonto sekoitetaan toisiinsa vaikkakin kulttuuria ei osattu määritellä niin tarkasti kuin uskontoa. Haastateltavat kokivat samoin kuin Peltosen (2004) tutkielmassa tuli, että somalit luopuvat mieluummin kulttuuristaan kuin uskonnostaan, vaikkakin ne osaltaan kulkevat käsi kädessä.

Tiilikainen (2003) korostaa, että maahanmuuttajista puhuttaessa musliminaisten ei voida olettaa jakavan samanlaista muslimikulttuuria, vaan uskonnon ja kulttuurin merkitykset eroavat musliminaisten välillä. Tässä tutkimuksessa tutkittavien näkemys muslimikulttuurista oli hyvin yhteneväinen niiden asioiden osalta, joita naiset toivat haastatteluissa esille. Osa haastateltavista kuitenkin totesi, että uskonnon merkitys ja sen harjoittaminen ovat jokaisen oma asia, joista kukin päättää itse. Haastateltavat kunnioittivat jokaisen musliminaisen päätöstä siitä, käyttävätkö he esimerkiksi huivia vaiko eivät. Näiltä osin aineisto tuki Tiilikaisen (2003) tutkimustuloksia.

Haastatellut naiset sijoittivat itsensä ja elämänsä pääosin kotiin, jonka he näkivät toimintaympäristönään Somaliassa. Somalialaisessa kulttuurissa Tiilikaisen (2003) mukaan perheen sisällä koti nähdään naisten alueena ja kodin ulkopuolinen alue enemmän miesten paikkana.

Sukupuolirooleihin Somaliassa löytyy myös poikkeuksia, joita Ojanen (2009) esitti eroavaisuuksina niin sanottuun normaaliin somalinaisen elämään. Tällä hän tarkoitti sitä, että naiset, jotka haluavat nähdä itsensä muualla kuin pelkästään kotona, nähdään poikkeuksina ja niin sanotusti epänormaaleina. Tässäkin tutkimuksessa tuli esille naisten halu ja usko murtaa tätä uskomusta tulevaisuudessa. Haastateltavat olivat olleet pieniä jaksoja töissä kodin ulkopuolella, työjaksot he kokivat kulttuurin ja levottomuuksien vuoksi hankalaksi. Naiset uskoivat selvästi siihen, että Somalissa naisten asema ja rooli olisivat murroksessa ja hitaasti matkalla kohti tasa-arvoisempaa ajattelumaailmaa. Ongelmaksi he kuitenkin näkivät miespainotteisen maanjohdon, jonne he kertoivat kaipaavansa naisnäkökulmaa.

Yhteisöllisyys ja perheen merkitys somaleille ovat erittäin suuressa arvossa. Somaliperheet ovat suurperheitä joille varsinaisen ydinperheen rajaa ei ole määritelty (Serkkola 1992, 14). Jokaisella haastateltavista oli suuri perhe, joka oli aineiston perusteella suuressa arvossa ja roolissa tutkittujen naisten elämässä. Aineiston perusteella jokainen haastateltava kunnioitti suuresti vanhempiaan ja eritoten perheen isällä oli vahva auktoriteetti ja päätösvalta naisten elämää koskevissa asioissa.

Aineistosta tulivat esille useassa eri asiayhteydessä haastateltavien ikävä ja huoli perheestään, joista osa tai koko muu perhe olivat edelleen Somaliassa. Ojanen (2009) toi tutkimuksessaan esille, että monilla somalialaisilla maahanmuuttajilla on Suomessa mukanaan hyvin hajanainen perhe, jos sitäkään. Perheen ollessa hajaannuksessa toisistaan diasporassa, perheen merkitys korostuu ikävästä johtuen entisestään.

Somaliassa ei ole ollut suotavaa, että naiset asuvat yksin tai liikkuvat yksin kodin ulkopuolella. Kaikki tutkittavat olivat asuneet tai asuvat edelleen perheensä luona siihen saakka, kunnes ovat menneet naimisiin miehen kanssa. Haastateltavat kertoivat voitavansa päättää asioistaan itse, mutta naisten puheesta tuli ilmi, että viime kädessä heidän isällään on aina päätösvalta, eritoten koskien avioliittoa.

Kuten Tiilikainen (2003) toteaa, muslimien avioliitot ovat usein järjestettyjä. Järjestetyillä avioliitoilla hän ei kuitenkaan tarkoita pakkoliittoa, vaan naisen suku voi painostaa avioliittoon niin voimakkaasti, jolloin naisilla ei ole vaihtoehtoja. Tässäkin aineistossa tuli esille, että haastatelluista naisista naimisissa olevilta oli kysytty suostumusta avioliittoon, josta lopulta isä oli päättänyt. Haastatelluista kuitenkin tuli ilmi tarinoita aviomiehen löytymisestä täysin oman valinnan kautta, johon oli saatu omalta isältä siunaus.

Haastateltavat suhtautuivat isäänsä kohtaan kunnioittavasti, vaikkakin isä viime kädessä teki päätöksiä naisten elämän suhteen. Muslimikulttuureissa isää ihailtaan ja arvostetaan, vaikkakin he joskus saattavat olla ankaria ja mielivaltaisia päätöksissään. Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti noussut haastateltavien isä ankarana tai mielivaltaisena esille vaan haastateltavat puhuivat isästään melko neutraaliin sävyyn.

Suurin osa haastatelluista olivat kotoisin suurista kaupungeista, jonka myötä tässä tutkimuksessa tultiin samaan tulokseen kuin Peltosen (2004) tutkimuksessa, jonka mukaan Somalian väestöstä yli puolet hankki elantonsa pääosin paimentolaisuudella ennen sisällissotaa ja suurin osa Somaliassa syntyneistä maahanmuuttajista on kuulunut niin sanottuun keskiluokkaan, joka on hankkinut toimeentulonsa palkkatyöllä. Nämä perheet ovat eläneet enemmän länsimaista elämäntapaa muistuttavaa elämää kaupungeissa.

Haastateluissa tuli ilmi, että perheen lähtökohdilla ja vanhempien varakuudella oli merkitystä naisten elämän rakentumiseen samoin kuin länsimaissakin. Aineistossa kerrottiin, että sodan myötä Somaliassa palvelut ja koulut ovat muuttuneet maksullisiksi ja haastatelluista kukaan ei ollut käynyt muuta kuin koraanikoulua.

Haastateltujen naisten identiteetti rakentui Somalian historian ja eritoten sodan kautta suullisen perimätiedon ympäröimänä islamin uskonnon ja kulttuurin ympärille. Jokainen tutkittava toi esille suullisen perimätiedon merkityksen heidän elämässään sukupolvelta toiselle siirtyneenä. Peltosen (2004) tutkimuksessa kerrotaan, että somalinuorten keskuudessa suhteessa identiteettiin ja kotimaahan voidaan löytää yhteisiä diasporaisia piirteitä.

Tällä hän tarkoittaa sitä, että somalinuorten somalialaiset identiteetit ja Somaliaa nähtiin yhteisenä kotimaana ja niin sanottuna alkukotina, joka vahvasti nuorten etnistä identiteettiä suhteessa Somaliaan.

Seppäsen (2010) mielestä maahanmuuttajien identiteetin uudelleen muodostuminen uudessa yhteiskunnassa voi aiheuttaa muutosta maahanmuuttajan suhtautumiseen kotimaahansa sen myötä, kuinka hän sopeutuu uuteen yhteiskuntaan. Tämä oli huomattavissa myös tutkimuksen tuloksissa. Tutkittavat, joilla oli edelleen paljon perhettä Somaliassa, puhuivat Somaliasta enemmän tässä hetkessä ja edelleen tapahtuvassa muodossa. Sen sijaan osa haastateltavista asui melkein koko suuren perheensä kanssa Suomessa ja puhui Somaliasta enemmän menneessä muodossa. Tästä voidaan päätellä, että osa haastateltavista joilla oli paljon perhettä edelleen Somaliassa, eivät ole kotiutuneet yhtä vahvasti uuteen yhteiskuntaan, eivätkä välttämättä kotiudu ennen muun perheen mahdollista saapumista Suomeen.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että somalialaiset naiset näkivät kotimaassaan paljon positiivisia asioita, joiden kaipuu nousi haastatteluissa esille. Somalialaiset naiset kokivat olleensa yhteisöllinen kansa, jossa elettiin suurissa yhteisöissä, joihin kuului oman perheen ja suvun lisäksi esimerkiksi naapurit. Naiset kuvailivat itseään iloiseksi ja auttavaiseksi kansaksi, joka viettää paljon aikaa suuremmissa yhteisöissä auttaen toinen toisiaan. Somaliassa jatkuvasti paistava aurinko ja lämpö olivat asioita, joita naiset kaipasivat. Haastatteluissa osa naisista kertoi paljon somalialaisesta ruuasta ja sen laittamisesta, joka oli somalialaiselle naiselle isossa roolissa, koska kaikki haastateltavat kertoivat opetelleensa ruuanlaittoa lapsuudessaan saakka äidin kanssa keittiössä.

Tutkimuksen perusteella haastateltavat olivat hakeneet perustellusti Suomesta turvapaikkaa oman kotimaansa levottomuuden ja turvattomuuden vuoksi. Haastateltavat kokivat olevansa kiitollisia siitä, että pääsivät turvaan. Mubarak ym. (2015) ovat haastatelleet tutkimuksessaan Suomessa asuvia somaleita. Tutkimustuloksista ilmenee, ettei Somaliasta tulla Suomeen paremman elintason toivossa. Somalit pakenivat ja pakenevat kotimaastaan sisällissodan ja turvattomuuden vuoksi.

Osa haastateltavista eli rinnakkaistodellisuudessa edelleen Somaliassa olevien lasten ja perheenjäsenten vuoksi. Edelleen jatkuva elämä Somaliassa ja ihmisten tietämättömyys Suomessa maahanmuuttajien taustoista määrittävät suhtautumista haastateltaviin ja haastaa osaltaan naisia sopeutumaan uuteen yhteiskuntaan. Seppänen (2010) näkee, että naisten maahanmuuttajuus ja erilaisuus uudessa yhteiskunnassa ovat asioita, joiden takia heidän toimintaansa ja samalla identiteettiä kyseenalaistetaan. Tämän johdosta heidät myös nähdään ensisijaisesti maahanmuuttajina eikä äiteinä, naisina tai Suomen kansalaisina, joita he myös ovat.

Haastateltavat somalialaiset naiset rakensivat omaa identiteettiä perustaen sitä somalialaisuuteen. Naiset kuvailivat Somalian kulttuurista tärkeimmäksi ja näkyvimmäksi osaksi Somalian lipun, koska se oli merkki siitä, että he ovat somalialaisia. Somalialaisuus ja elämä Somaliassa ennen sotaa

olivat haastateltavien naisten identiteetin ydin, eli niin sanottu tuttu ja normaali somalialainen elämä, jota he halusivat elää tänäkin päivänä, mikäli se olisi mahdollista.

10 POHDINTA

Jotta kykenee kohtaamaan erilaisia ihmisiä, tarvitaan siihen toisen ihmisen toiseuden tunnustamista ja arvostamista. Jotta voidaan aidosti kohdata toisia ihmisiä, tulee jokaisen tavoitella aktiivisesti ymmärtämistä, jolle on välttämätöntä hyväksyä toinen ihminen ja hänen ihmisarvonsa. Toiseuden näkeminen antaa tilaisuuden tarkastella omaa identiteettiä ja toimintatapoja uudesta näkökulmasta. Kun suhtaudutaan avoimin mielin uusiin ja erilaisiin ihmisiin, on jokaisella mahdollisuus oppia heiltä jotakin uutta.

Niin somalit kuin muutkin maahanmuuttajat kohtaavat paljon haasteita tullessaan uuteen maahan, koska maahanmuuttajille on usein muodostunut vahva side kotimaahansa, jonka myötä heidän identiteettinsä on rakentunut. Tämä side kotimaahan ohjailee heidän tapojaan toimia ja käyttäytyä myös uudessa kulttuurissa vieraassa maassa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli vastata kysymykseen, mitä nuoret somalialaiset naiset kertovat elämästään ennen Suomeen tuloaan. Tämä kysymys jätettiin tarkoituksella mahdollisimman laajaksi, jotta tutkimukseen saatiin haastateltavien naisten omaa ääntä esille, kuitenkin rajoitettuna teema- haastattelun myötä muodostamiini pääteemoihin. Haastatteluissa kahdessa oli mukana miestulkki, koska naistulkkia ei löytynyt. Tulkki oli naisille ennestään tuttu, mutta uskon sen osaltaan vaikuttaneen näiden kahden naisen käytökseen ja avoimuuteen haastatteluhetkellä, koska ilman tulkkiä tehdyt kaksi muuta haastattelua olivat sisällöltään ja pituuksiltaan puolet laajempia.

Tutkimuksen kohderyhmäksi muodostuivat neljä 20-31-vuotiasta naista, jotka olivat olleet Suomessa kahdesta kolmeen vuotta. Tällä halusin varmistaa sen, että elämä Somaliassa olisi vielä mahdollisimman läsnä näiden naisten arjessa täällä Suomessa.

Monilla maahanmuuttajilla voi olla taustalla hyvinkin traagisia kohtaloita ennen Suomeen tuloaan, niinpä tässäkin tutkimuksessa tuloksiin vaikutti taitoni toimia haastattelijana itselleni täysin uudessa tilanteessa. Haastatteluja varten olin perehtynyt somalialaisten taustoihin ja tapasin kaksi haastateltavaa muutaman kerran ennen varsinaista haastattelua työharjoitteluni yhteydessä. Jännitys ja kokemattomuus kuitenkin heijastuivat ensimmäisissä haastatteluissa, jotka olisin jälkepäin ajateltuna halunnut uusia toimimalla rohkeammin tilanteessa. Haastattelut itsessään opettivat minulle paljon uutta, koska en ollut aiemmin varsinaisesti haastatellut ketään ihmistä, jonka kanssa minulla ei ole yhteistä kieltä.

Opinnäytetyöni aihe tuntui aluksi hyvin selkeältä, mutta tutkimuskysymyksen ollessa laaja toi se minulle myöhemmin paljon haasteita, jonka johdosta

tutkimustulosten analysointivaihe vei paljon aikaa. Pohdin myös tutkimustulosten hyödynnettävyyttä yhteistyökumppanin osalta ja uskon, että työ toi jotakin uutta sekä vanhaa tietoa tukevia tuloksia heidän työnsä tueksi. Toivon työn herättävän maahanmuuttajien parissa työskenteleviä pohtimaan omia asenteitaan ja suhtautumistaan maahanmuuttajiin ja lisäämään ymmärrystä heitä kohtaan.

Opintojeni ja työharjoittelujeni kautta oma kiinnostukseni monikulttuurista työtä kohtaan ohjasi minut tämän opinnäytetyön aihepiiriin ympärille. Opinnäytetyö oli projektina pitkä ja opetti minulle paljon tutkimuksen tekemisestä eri vaiheineen sekä lisäsi omaa ymmärrystäni maahanmuuttajia kohtaan. Halusin tutkimuksellani lisätä avointa suhtautumistapaa maahanmuuttajia kohtaan, koska tänä päivänä heihin ei voi olla törmäämättä täällä Suomessa.

Yhdeksi jatkotutkimusaiheeksi muodostui tehdä vastaava tutkimus vanhemmalle sukupolvelle, jotka ovat eläneet jo pitkään Suomessa. Tällä saataisiin erilaisia näkökulmia heidän elämästään Somaliassa, koska tässä tutkimuksessa haastateltavien naisten tietämys esimerkiksi ajasta ennen sotaa pohjautui täysin suullisen perimätiedon varaan. Tämän vuoksi olisi mielenkiintoista kuulla ajasta ihmisiltä, jotka ovat sitä itse eläneet.

Toisena jatkotutkimusaiheena voisi tutkia syvemmin somalialaisten naisten niin sanotun minäkuvan ja identiteetin rakentumista, jossa käytettäisiin aineistonhankintamenetelmänä syvähaastattelua tai mahdollista arjessa mukana elämistä. Tämä siitä syystä, että somalialaiset naiset ovat kovin varautuneita ja heihin voi olla vaikea rakentaa luottamuksellista suhdetta yhden haastattelun ajaksi.

Tulevaa sosionomin työtä maahanmuuttajien parissa ajatellen mieleeni muodostui kokonaisuus, että tulevien asiakkaiden todellisuus pitää tuntea ennen kuin sitä voidaan tarvittaessa muuttaa. Asiakkaiden todellisuuden tuntemisen jälkeen se pitää osata tulkita ja ymmärtää oikein. Tämän myötä katsotaan yhdessä asiakkaan kanssa eteenpäin siihen, mitä elämä parhaimmillaan voisi olla ja vasta tämän jälkeen etsitään yhdessä ne välineet ja voimavarat, jotka auttavat asiakasta arkipäivän toiminnan muuttamisessa kohti parempaa tulevaisuutta. Tehdessä töitä somalialaisten maahanmuuttajien parissa tulee työntekijän tuntea heidän taustansa, jotta heitä voi tukea sopeutumaan uuteen yhteiskuntaan antamalla heidän säilyttää oma somalialainen identiteettinsä, johon suomalaisuus rakentuu ympärille.

LÄHTEET

- Abdelhamid, P., Juntunen, A. & Koskinen, L. 2009. Monikulttuurinen hoitotyö. Helsinki: WSOY Oy.
- Abdulkarim, M. 2016. Somalialainen kulttuuri. Väestöliitto. Viitattu 25.4.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/monikulttuurisuus/somalialainen-kulttuuri>
- Akar, S. & Tiilikainen, M. 2009. Islam – uskonto ja elämäntapa. Teoksessa Akar, S., Tiilikainen, M. & Lipsanen, L. (toim.) Katsaus islamilaiseen maailmaan. Naiset, perhe ja seksuaaliterveys. Väestöliitto. Väestötietosarja 20. Helsinki: Newprint Oy, 10–11.
- Alitolppa-Niitamo, A. & Ali, A. 2001. Somalidiaspora Suomessa – muutoksia, haasteita ja haaveita Teoksessa Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P. (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia, 134–148.
- Alitolppa-Niitamo, A. 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava
- Allahwerdi, H. & Hallenberg, H. 1992. Islamin porteilla. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- BBC, 2016. Somalia country profile. Viitattu 29.4.2016. <http://www.bbc.com/news/world-africa-14094503>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Forsberg, T. 2015. Maailman väestö uskonnollistuu - Islam valtaa alaa. Yle. Viitattu 25.4.2016. http://yle.fi/uutiset/maailman_vaesto_uskonnollistuu_islam_valtaa_alaa/7909291
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Suom. ja toim. Lehtonen, M. & Herkman, J. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Hall, S. 2003. Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Lehtonen, M. & Löytty, O (toim.) Erilaisuus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 85–128.
- Harle, V. 2004. Identiteettipolitiikka ja kansainvälisten suhteiden tutkimus Teoksessa Luoma-Aho, M., Moisio, S. & Tennberg, M. (toim.) Poliitiikan tutkimus Lapin yliopistossa. Rovaniemi: P.S.C. Inter, 101–133.
- Helander, R. 2002. Somalitytöt kahden kulttuurin välissä. Teoksessa Aaltonen, S. & Honkatukia, P. (toim.) Tulkintoja tytöistä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 27. Tampere: Tammer-Paino Oy, 109–128.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, H. & Vasko, T. (toim.) 2007. Hyvä tietää islamista. Kirkko ja islam julkaisuja 1:2007. Helsinki: Kirkkohallitus.

Hämeen-Anttila, J. 2004. Islamin käsikirja. Helsinki: Otava

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2012. Kategoriat, kulttuuri & moraalit. Johdatus kategorianalyysiin. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Joronen, T. 2014. Somalialaisten maahanmuuttajien työllistymisessä ja yrittäjyysaktiivisuudessa suuria maiden välisiä eroja. Helsingin kaupungin julkaisuja Kvartti 2:2014. Helsingin kaupunki, 66–79.

Juntunen, I. 2014. ”Ken ei työtä tee, sen ei syömänkään pidä” Työttömyys kulttuurisena marginaalina ja siihen liittyvät neuvottelut. Helsingin Yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiologia. Pro gradu -tutkielma.

Kansainvälinen solidaarisuussäätiö. n.d. Suomen Somali-diasporan hyödyntäminen tasa-arvon edistämiseksi Somalimaassa. Viitattu 20.4.2016. <http://www.solidaarisuus.fi/kehityshanke/suomen-somali-diasporan-hyodyntaminen-tasa-arvon-edistamisessa-somalimaassa/>

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Koraani 33:59. Viitattu 10.5.2016. <http://www.islamopas.com/hijab.html>

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Viitattu 28.4.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Lewis, Ioan M. 2014. Somalia ja somalimaa. Helsinki: Gaudeamus.

Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 21–49.

Liebkind, K. 1998. Etnisten ryhmien identiteettineuvottelut. Teoksessa Lahikainen, A. & Pirttilä-Backman, A. (toim.) Sosiaalinen vuorovaikutus. Helsinki: Otava, 100–119.

Lipsanen, L. 2011. Islam. Julkaisussa Korhonen, E. & Närhi, R. (toim.) Uskonnollisuus ja seksuaalisuus. Väestöliitto. Väestötietosarja 24. Helsinki: Newprint Oy.

Maahanmuuttovirasto. 2016. Kansalaisuustilastot. Viitattu 17.4.2016. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/kansalaisuustilastot

Maahanmuuttovirasto. 2015. Maahanmuuttoviraston myöntämät ensimmäiset oleskeluluvat ja Suomen kansalaisuuden saaneet 2015. Viitattu 18.4.2016. http://www.migri.fi/download/64996_Tilastograafit_2015_valmis.pdf?311819097063d388

Marjeta, M. 2001. Äidit ja tyttäret kahdessa kulttuurissa: Somalialaisnaiset, perhe ja muutos. Sosiologian tutkimuksia 4:2001. Joensuu: Joensuu University Press.

Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mubarak, Y., Nilsson, E. & Saxén, N. 2015. Suomen somalit. Helsinki: Into Kustannus.

Ojanen, S. 2009. Somalialaiset suomalaisessa tutkimuksessa – Miten Suomen somalialaisia on tutkittu etnografisessa ja hallinnollisessa tutkimuksessa? Tampereen Yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos. Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Open Society Foundation 2014. Somalit Helsingissä – Somalit Euroopan kaupungeissa. Viitattu 20.4.2016. <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/somalis-helsinki-fin-20140623.pdf>

Pirkkalainen, P., Wass, H. & Weide, M. 2016. Suomen somalit osallistuvina kansalaisina. Yhteiskuntapolitiikan julkaisuja 1:2016, 69–77. Viitattu 5.5.2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129972/YP1601_pirkkalainen.pdf?sequence=2

Peltonen, S. 2004. Somalinuorten kulttuurisen identiteetin muotoutuminen diasporassa. Turun Yliopisto. Sosiologian laitos. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Rastas, A. 2005. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 22–56.

Sakaranaho, T. & Pesonen, H. 1999. Muslimit Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Seppänen, K. 2010. ”Mitä sä luulet olevas?” Suomessa asuvien ja yhteiskunnallisesti aktiivisten somalinaisten kamppailu identiteeteistään. Jyväskylän Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Valtio-oppi. Pro gradu -tutkielma.

Serkkola, A. 1992. Somalia, Taival suvun ja valtion varjossa. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Tiilikainen, M. 2003. Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Tiilikainen, M. 2011. Islamilainen perhe- ja tapakulttuuri. Helsingin Yliopisto. Viitattu 19.4.2015. http://wanda.uef.fi/tkk/liferay/projektit/mo-nikko/Islam_Akar_Tiilikainen_Kontiolahti.pdf

Tilastokeskus. 2015. Suomessa asuvat ulkomaalaiset ennako 2015. Viitattu 17.4.2016. http://www.migri.fi/download/65343_suomessa_asuvat_ulkomaalaiset_12_ennako_2015.pdf?135675097063d388

Tilastokeskus. 2015. Väestörakenne – Suurimmat vieraskieliset ryhmät 2005 ja 2015. Verkkojulkaisu. Viitattu 17.4.2016. http://www.stat.fi/til/vaerak/2015/vaerak_2015_2016-04-01_kuv_002_fi.html

Tuominen, R. 1998. Kulttuurien kohtaaminen terveydenhuollossa. Helsinki: WSOY Oy.

Turtiainen, K. 2004. Maahanmuuttajat sosiaalityön asiakkaina – samantyyppisiä vai erityisiä. Tutkiva sosiaalityö. Talentia lehti/ sosiaalityön tutkimuksen seura, 15–17.

Unicef. 2013. Female Genital Mutilation/Cutting: A statistical overview and exploration of the dynamics of change. Viitattu 26.4.2016. http://www.childinfo.org/files/FGCM_Lo_res.pdf

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vihavainen, S. 2015. Suomeen tulee nyt paljon somalialaisia turvapaikanhakijoita – syynä ehkä salakuljetusreitit ja lähimaiden tilanne. Helsingin Sanomat. Viitattu 21.4.2016. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1434428037445>

Välimaa, O. 2011. Kategoriat ongelman selontekoina. Pitkäaikaistyöttömyydestä neuvottelemisen ja sen rakentuminen haastattelupuheessa. Univeristatis Tamperensis 1589. Tampere: Tampere University Press.

Virtanen, T. 1993. Somalipakolaiset Suomessa. Tutkimus somalipakolaisten tulosta ja vastaanotosta Suomeen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 3:1993. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

”Mä olen tämmönen, koska meidät on eri tavalla kasvatettu”
Naisten elämää Somaliassa ennen pakolaisuutta

Liite 1

KIRJE HAASTATELTAVILLE

Hei!

Olen Hämeenlinnan ammattikorkeakoulun opiskelija ja tekemässä opinnäytetyötäni sosiaalialan opintoihin. Etsin tutkimustani varten Somalilaisia naisia haastateltaviksi ja olet ilokseni suostunut haastatteluuni.

Haastattelen sinua henkilökohtaisesti ja tallennan haastattelun ääninauhalle. Haastattelussa kertomasi asiat tulevat ainoastaan minun tietooni, sekä paikalla olevan tulkin. Haastattelu on luottamuksellinen ja minua, sekä tulkkia sitoo vaitiolovelvollisuus. Haastattelujen perusteella kirjoittamaani opinnäytetyöhön ei tule haastateltavieni nimiä tai kotikaupunkia, eikä mitään tietoja joista haastateltavia pystyisi tunnistamaan.

Jos sinulla tulee myöhemmin jotakin kysyttää tai kommentteja, niin ota rohkeasti yhteyttä minuun.

Kiitos avustasi jo etukäteen!

Tiia Mäkinen
Puh. XXX XXX XXXX
tiia.li.makinen@student.hamk.fi

HAASTATTELUN RUNKO

TAUSTATIEDOT

1. Ikäsi?
2. Milloin tulit Suomeen?
3. Mistä olet kotoisin? Minkä kokoisesta kaupungista?
4. Perheesi?

ELÄMÄ JA ARKI SOMALIASSA

1. Minkälainen lapsuus, nuoruus, aikuisikä sinulla olivat? (kysy erikseen)
2. Oletko ollut koulussa, töissä? -> jos niin mitä/missä/milloin
3. Mitä arkipäiviisi kuului

SOMALIKULTTUURI JA NAISEN ASEMA

1. Mikä on tärkeää Somalilaisessa kulttuurissa?
2. Haluatko kertoa jotakin muuta somalilaisesta kulttuurista?
3. Minkälaista elämä oli naisena Somaliassa?
4. Mistä asioista päätitte yhdessä perheen/suvun/kylän kanssa?
5. Mistä asioista somalilainen nainen päättää itse?

ISLAM USKONTONA

1. Mikä on sinun uskontosi?
2. Mitä uskonto merkitsee Somaliassa?
3. Mitä Islamin uskonto merkitsee Somalialaiselle?
4. Mitä uskonto sinulle merkitsee? Somaliassa?
5. Miten harjoitat uskontoa, mitä se on?

SYITÄ LÄHTÖÖN JA MATKA SUOMEEN

1. Syitä miksi lähdit kotimaastasi?
2. Miten nämä syyt vaikuttivat sinun elämääsi Somaliassa?
3. Miten tulit Somaliasta Suomeen?
4. Missä perheesi on nyt?